

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU  
ODSJEK ZA INDOLOGIJU I DALEKOISTOČNE STUDIJE

**D I P L O M S K I   R A D**

**RADŽA RĀM MOHAN ROY – prvi indijski  
reformator**

Student: Sanja Hrkač Pavlaković

Mentor: Mr. sc. Klara Gönc-Moačanin

Zagreb, srpanj 2013.



Radža Rām Mohan Roy (1772.-1833.)

*Gdje duh je neustrašiv, a čelo uspravno;  
Gdje slobodno je znanje;  
Gdje svijet ne lome skučeni zidovi kućni;  
Gdje riječi izvire iz srca istine;  
Gdje neumorna težnja pruža ruke prema savršenstvu;  
Gdje se bistra struja razuma ne gubi u pustoj pješčari  
mrtvih običaja;  
Gdje ti vodiš duh prema sve široj misli i djelu;  
U tom nebu slobode, Oče moj, probudi moju zemlju.*

*( Rabīndranāth Tagore, „Gītāñjali“, pjesma 35.,  
prevela: Vesna Krmpotić)*

**SADRŽAJ**

PREDGOVOR.....	1
1. UVOD.....	2
2. RĀM MOHAN ROY I NJEGOVA ULOGA U BENGALSKOJ RENESANSI.....	4
3. RADŽA RĀM MOHAN ROY (1772. – 1833.).....	7
3.1. BRAHMANSKO PORIJEKLO I REFORMATORSKI DUH.....	7
4. REFORME RĀMA MOHANA ROYA .....	13
4.1. DRUŠTVENI ANGAŽMAN RĀMA MOHANA ROYA.....	13
4.2. SOCIJALNE I DRUŠTVENO-POLITIČKE KAMPANJE.....	16
4.2.1. KAMPANJA PROTIV OBREDA SATĪ, POLIGAMIJE, I DRUGIH PROBLEMA KASTINSKOG SUSTAVA .....	16
4.2.2. NOVINARSKI I OBRAZOVNI ANGAŽMAN.....	21
4.3. VJERSKE REFORME RĀMA MOHANA ROYA.....	25
4.3.1. RĀM MOHAN ROY I KRŠĆANSTVO.....	25
4.3.2. RĀM MOHAN ROY I ORTODOKSNI HINDUISTI.....	29
4.3.3. UNITARIZAM I REFORMIRANI HINDUIZAM.....	30
4.3.3.1. UNITARIZAM I RĀM MOHAN ROY.....	30
4.3.3.2. BRĀHMO SABHĀ – BOŽJE UDRUŽENJE.....	32
5. RĀM MOHAN ROY U EUROPI.....	36
6. ZAKLJUČAK.....	42
LITERATURA.....	44
PRILOZI	
I. KRONOLOŠKI POPIS DJELA RĀMA MOHANA ROYA.....	48
II. PJESME RĀMA MOHANA ROYA.....	50
III. PJESME U ČAST RĀMA MOHANA ROYA .....	52
IV. DOKUMENT O UKOPU RĀMA MOHANA ROYA.....	56
SLIKE.....	57

## PREDGOVOR

Tema za pisanje ovog rada nametnula mi se gotovo sama od sebe. Prva zamisao bila je pisati rad na temu Bengalske renesanse kao velikog i sveobuhvatnog pokreta koji je „probudio“ Indijce i potaknuo ih na potrebne promjene, što mi je samo po sebi bila vrlo zanimljiva tema. No, proučavajući građu na temu Bengalske renesanse najviše me zaintrigirao Rām Mohan Roy, zbog svojeg nezavisnog i slobodnog duha kojim je nadjačao sve predrasude i konzervativizam svoje sredine i pokazao svojim primjerom da pojedinac snagom svoje volje, upornosti i vjere može postići i ono naizgled nemoguće. Ono najzanimljivije je da su potraga za istinom, ljubav prema čovjeku i jedinstvo i jednakost svih ljudi i danas, dvjesto godina nakon njegovog vremena i dalje teme jednako kompleksne i nadahnjujuće kao što su bile i njemu. Ovim radom željela sam ispričati priču o čovjeku koji je malo ili nimalo poznat današnjem Europljaninu, a koji je svoju zemlju Indiju zadužio kao prvi ispred mnogih poznatih indijskih reformatora. Nadam se da sam ovim radom uspjela približiti i dočarati svu važnost i veličanstvenost osobe Rāma Mohana Roya.

## 1. UVOD

Početak 19. stoljeća u Indiji dolazi do značajnih kulturalnih, socioloških, političkih i znanstvenih promjena. Taj proces svoje začetke nalazi u Calcutti, glavnom gradu Bengala i ondašnjem trgovačkom i kulturnom uporištu Engleske i njene Istočnoindijske Kompanije u Indiji.

Kao gotovo usamljena pokretačka snaga na samim počecima tih zbivanja na indijskoj društvenoj sceni javlja se radža Rām Mohan Roy<sup>1</sup>, koji je za svog kratkog ali intenzivnog društvenog djelovanja uspio potaknuti velike promjene na vjerskom, socijalnom, političkom i diplomatskom planu, zahvaljujući svojem prosvjetiteljskom, univerzalnom i modernom duhu. Zbog promjena koje je uspio inicirati i pokrenuti s pravom se smatra „ocem moderne Indije“<sup>2</sup>.

Iako odrastao u tradicionalnoj brahmanskoj obitelji, Rām Mohan Roy “izašao” je iz okvira vlastite kaste i razvio svoju nezavisnu osobnost, vođen kritičkim duhom i osjećajem za istinske ljudske i moralne vrijednosti. Njegov cilj bio je ujediniti indijski narod u borbi protiv svih prepreka koje su se ispriječile na njihovom putu ka napretku, a neke od njih bile su sastavni dio indijske tradicije i kulture, kao idolopoklonstvo, poligamija, običaj spaljivanja udovica, dječji brakovi i drugi. Izlaz iz “mraka” Rām Mohan je vidio u obrazovanju svih slojeva društva, otvaranju škola u cijeloj Indiji i školovanju žena, te samim time i osvješćivanju naroda. Svoj reformatorski rad započeo je prijevodima Upanišadi, uz koje je pisao svoje komentare, kako bi upoznao Indijce s njihovom vjerom i običajima izvorne brahmanističke tradicije.<sup>3</sup> Nastavio je osnivanjem anglo-indijskih škola kojima je bio cilj osuvremeniti obrazovanje uz pomoć engleskog jezika i europske kulture, te izdavanjem brojnih časopisa, čime je zaslužio epitet “*pionira indijskog novinarstva*”.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> U literaturi se njegovo ime pojavljuje u nekoliko inačica – Ram Mohuna Raya, Ram Mohan, Rammohan, Ram Mohun te Rammohun.

<sup>2</sup> v. Kopf, D., *British Orientalism and the Bengal Renaissance*, str. 196.

<sup>3</sup> „In order, therefore, to vindicate my own faith and that of our early forefathers, I have been endeavouring, for some time past, to convince my countrymen of the true meaning of our sacred books ; and to prove, that my aberration deserves not the opprobrium which some unreflecting persons have been so ready to throw upon me.”, v. Ghose, J. Ch., *The English Works of Raja Rammohun Roy*, str. 3.

<sup>4</sup> v. Collet, S.D., *The Life and Letters of Raja Rammohun Roy*, str. 95.

No ono što je prožimalo svaki njegov rad i činilo srž njegova djelovanja bila je vjera. Kao čovjek svijeta, kakvim se smatrao, vjerovao je u jedinstvo svih ljudi, kao i u jedinstvo vjere. Stvorio je univerzalnu religiju, temeljenu na izvornim vedskim tekstovima, kršćanskom moralu, idejama unitarizma<sup>5</sup> i jedinstvu Boga. 1828. godine osnovao je vjersku zajednicu *Brāhmo Sabhā* koja je nedugo nakon njegove smrti ugasila svoje djelovanje, da bi se kasnije obnovila u pomalo izmijenjenom obliku.

Njegove reformatorske ideje i djelovanje naprasno su prekinuti njegovom iznenadnom smrću 1833. godine, koja ga je zadesila daleko od domovine, u Bristolu u Engleskoj, gdje je tek otpočeo svoju turneju po svijetu.

U Indiji se tek tada počinju događati istinske društvene promjene, od kojih su neke upravo njegovom zaslugom i pokrenute.

---

<sup>5</sup> Unitarizam je kršćanski vjerski pravac nastao kao posljedica društveno-političkih promjena na početku 19. stoljeća u Engleskoj i Americi, a koji je imao novi radikalni pristup religiji, društvu i etici. Unitarizam je propagirao jedinstvo Boga za razliku od Trojstva Katoličke Crkve. v. Kopf, D., *The Brahma Samaj and the Shaping of Modern Indian Mind*, str.3

## 2. RĀM MOHAN ROY I NJEGOVA ULOGA U BENGALSKOJ RENESANSI

19. stoljeće u Indiji stoljeće je značajnih društvenih, vjerskih, ekonomskih, političkih i kulturnih promjena. Britanska vlast sa sobom uz engleski jezik donosi i novi društveni poredak, moderne institucije i modernu znanost, a bengalska intelektualna elita, posredstvom engleskog jezika, suočena s novitetima izvana, počinje preispitivati svoje društvo i svoja uvjerenja. Taj period “intelektualnog buđenja”, modernizacije i revitalizacije indijskog društva, koji traje kroz cijelo 19. stoljeće pa sve do smrti Rabīndranātha Tagorea 1941. godine, poznat je pod nazivom *Bengalska renesansa*.<sup>6</sup>

Britanska Istočnoindijska Kompanija (East India Company) osnovana je 1600. godine radi širenja trgovine na Daleki istok, jugoistočnu Aziju i Indiju. U osamdesetak godina na indijskom tlu Kompanija je uspjela od trgovačke sile s centrima u Madrasu, Bombayu a nešto kasnije i Calcutti, prerasti okvire trgovačke razmjene. Nakon bitke kod Plassey 1757. godine, kada je bengalski nawab<sup>7</sup> predao Kompaniji svoje posjede, Kompanija je započela svoju političku prevlast u Indiji, te konačno 1858. godine, predajom vlasti iz ruku Kompanije u ruke britanske krune, Indija postaje britanski posjed. Calcutta tada postaje glavni grad Kompanije i kao takav, kulturni, politički i gospodarski centar Bengala i Britanske Indije.

Renesansa u Indiji nije bila “preporod klasične starine” kao u Europi, gdje je intelektualni svijet crpio inspiraciju iz vlastite kulture i klasične književnosti. U Bengalu je promjene pokrenuo doticaj sa stranim i modernim, europskim i britanskim. Na indijskom tlu sučelili su se ono drevno, moderno i strano i pokrenuli proces modernizacije i revitalizacije bengalskog društva, odnosno “renesansu” bengalskog društva i učinili Bengal centrom kakav dotad u svojoj dugoj i bogatoj povijesti nije bio.<sup>8</sup>

U sto četrdeset godina, od osnivanja Fort William Collegea 1800. godine do smrti Rabīndranātha Tāgorea 1941. godine “osnivaju se brojna društva i asocijacije, nastaju brojni protestni pokreti, vjerski reformistički pokreti, javljaju se novi književni stilovi,

<sup>6</sup> v. Ray, S., *Bengal Renaissance: The First Phase*, str.3.

<sup>7</sup> Naziv za mogulskog potkralja; zamjenik vladara ili potkralj pod mogulskom vlašću u Indiji. Titulu su kasnije prisvojili nezavisni vladari Bengala, Ayodhye i Arcota. v. *Encyclopaedia Britannica*, na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/407089/nawab>. (20. 04. 2013.)

<sup>8</sup> v. Ray, S., *op.cit.*, str. 4.



politička osviještenost i ostali socio-politički fenomeni, kao pozitivni simptomi Renesanse.”<sup>9</sup>

Veliku ulogu u širenju novih ideja imali su i značajni Europljani koji su se našli u Indiji. Sir William Jones (1746.-1794.), osnivač Asiatick Society of Bengal, zagovarao je slobodu duha i otvorenost za nove ideje, razum i romantizam; Charles Wilkins (1750.–1836.), osim prijevoda *Bhagavadgīte*, uspostavio je prvi narodni tisak u Bengalu i tiskao prvu knjigu na bengalskom; Jonathan Duncan (1756.-1811.) se borio protiv infanticida i za uspostavu Sanskrit Collegea u Benaresu; John Gilchrist (1759.-1841.) je bio liječnik, uzgajivač indiga, profesor i autor urdske gramatike i rječnika; H.T. Colebrooke (1765.-1837.) je udario temelje indijskoj znanosti.<sup>10</sup>

Ključnu ulogu u širenju novih ideja imao je engleski jezik koji je iz jezika administracije brzo prerastao u jezik koji je ujedinio multilingvalnu Indiju i postao sveindijski. Prvi put nakon zamiranja sanskrta obrazovani Indijci imali su zajednički jezik na kojem su mogli izlagati nove ideje.<sup>11</sup>

“Poticaj tim promjenama došao je od uvođenja engleskog u obrazovanje. Tim putem ušla je zapadna kultura koja je oblikovala mišljenje obrazovanih Bengalaca. Oni su u sebi upili kombinaciju drevne indijske kulture i moderne europske civilizacije. Razum i rasuđivanje zamijenili su slijepo vjerovanje a goruća žudnja za reformom svih segmenata kulture postala je strast i misija.”<sup>12</sup>

U Calcutti početkom 19. stoljeća rađa se nova skupina obrazovanih pojedinaca, pripadnika srednjeg urbanog staleža, moderna inteligencija, znana pod nazivom *bhadralok*<sup>13</sup>. Do tada novonastali srednji bogati stalež obrazovanje na engleskom jeziku prihvaća isključivo iz materijalnih interesa. Znanje engleskog omogućavalo ima je bolja radna mjesta i uzdizanje na društvenoj ljestvici, a prihvaćanje novih ideja bilo je

---

<sup>9</sup>v. članak „Bengal Renaissance“ u Banglapedia – National encyclopedia of Bangladesh; [http://www.banglapedia.org/HT/B\\_0418.HTM](http://www.banglapedia.org/HT/B_0418.HTM)

<sup>10</sup>v. Ray, S., *op.cit.*, str. 35-36.

<sup>11</sup>v. Sanyal, S., *The Indian Renaissance: India's Rise After A Thousand Years of Decline*, str. 28.

<sup>12</sup>v. Mitra, S.S., „*Bengal's Renaissance*“, str. 7.

<sup>13</sup> „Nevertheless, out of these unpromising people there did emerge a number of individuals who made a phenomenal quickening of cultural life in Bengal possible in the nineteenth century (...) the emergence of these individuals owed more to the impact of the new ideas and ideals coming from outside than possibly to any other single factor. It was in their vital response to the cultural stimuli that these individuals constituted a distinct type within the otherwise timid and conformist urban middle classes of Bengal (...) that of a modern intelligentsia.“ v. Ray, S., *op.cit.*, str.31.

površno.<sup>14</sup> Među značajnim pojedincima pripadnicima te moderne inteligencije i nositeljima Bengalske renesanse kroz 19. stoljeće ističu se Henry Louis Vivian Derozio (1809.-1831.) i njegovi sljedbenici radikalisti s pokretom “*Young Bengal*”, Debendranāth Tagore (1817.-1905.) i njegovi suradnici, Keshub Chandra Sen (1838. – 1884.) Akshay Kumar Datta (1820.-1826.), Īśvaracandra Vidyāsāgar (1820.-1891.), Michael Madhusudan Dutt (1824.-1873.), Bankim Chandra Chattopadhyay (1838.-1894.), Swami Vivekānanda (1863.-1902.) i Rabīndranāth Tagore(1861.- 1941.)<sup>15</sup>.

Nova klasa obrazovanih Bengalaca zaživjela je početkom 19. stoljeća. S obzirom na različite reakcije na nove europske utjecaje, među njima se formiraju tri različite struje: reformatori, radikalisti i konzervativci.<sup>16</sup>

Prve promjene počinju provoditi reformatori, na čelu s Rāmom Mohanom Royem, na vjerskom, društvenom i obrazovnom planu. Reformatori su smatrali da se reforme moraju provoditi unutar indijskog društva u otvorenom dijalogu sa ortodoksnom zajednicom. S time se nisu slagali radikalisti, na čelu s Henryjem Deroziom. On je osnovao pokret *Young Bengal* koji je zagovarao radikalniji pristup problemu – njihova “vjera” bila je racionalizam i žustro su napadali konzervativizam u svim aspektima.<sup>17</sup> Ortodoksna zajednica činila je konzervativece na čelu s Rādhākānta Debom (1794.-1876.), koji su se zalagali za postojeći oblik hinduizma i protivili se bilo kakvim promjenama, te su bili jednako i protiv reformatora i protiv radikalista.

Prvi od svih kao usamljena figura na početku tih promjena koje će ozbiljnije zahvatiti Indiju tek u drugoj polovici 19. stoljeća, stoji Rām Mohan Roy. Indija je imala sreće da se u tom trenutku u njenoj povijesti našao takav čovjek dovoljno jakih uvjerenja, snažne volje i karizme, koji je dao prvi i najvažniji poticaj za uzlet potrebnim društvenim promjenama.

---

<sup>14</sup> Ray, S., op.cit., str. 38.

<sup>15</sup> v. čl. *Bengal Renaissance* na [http://www.banglapedia.org/HT/B\\_0418.HTM](http://www.banglapedia.org/HT/B_0418.HTM)

<sup>16</sup> v. Basham, A.L., *A Cultural History of India*, str.367

<sup>17</sup> „Not only was their talk revolutionary, but their actions often matched their convictions: some threw away their sacred thread, ate beef and openly flaunted their contempt for Hinduism, and for „half-liberals“ like Ram Mohan“. v. Basham, A.L., op.cit., str.368.

### 3. RADŽA RĀM MOHAN ROY (1772 – 1833)

#### 3.1. BRAHMANSKO PORIJEKLO I REFORMATORSKI DUH

William Adam<sup>18</sup>, u svom djelu “*A lecture on the Life and Labours of Rammohun Roy*” ovako opisuje svog prijatelja i suradnika Rāma Mohana Roya:

“(…)Bio sam u društvu čovjeka prirodnog i prirodjenog duha, punog razumijevanja, čelične volje, volje oslikane nevjerovatnom energijom i nenadgledivim samousmjerenjem ka uzvišenim i velikodušnim ciljevima. Činilo se kao da osjeća, misli, govori, djeluje jer drugačije ne može, i da mora i može upravo tako samo u, iz i kroz sebe, a bilo kakav vanjski utjecaj, drugačiji od njegove snažne volje, razorio bi njegov bitak i identitet (...). Ljubav prema slobodi možda je bio i njegov najstrastveniji osjećaj, ne samo prema slobodi djelovanja, već i prema slobodi misli(...).Ta ustrajnost na osobnoj neovisnosti, osjećajna ljubomora prema bilo kakvom pokušaju prisvajanja njegove mentalne slobode, bila je popraćena tankočutnim poimanjem jednakih prava za druge, čak i za one koji su se najviše razlikovali od njega (...)”<sup>19</sup>

Rām Mohan Roy u indijskoj povijesti zauzima posebno i značajno mjesto. Neki smatraju da moderno razdoblje indijske povijesti započinje Rāmom Mohanom Royem; stoga se ponekad to razdoblje naziva i *erom Rāma Mohana Roya*.<sup>20</sup>

Rām Mohan Roy rođen je u bogatoj brahmanskoj obitelji vaišnava, u selu Radhanagaru u Južnom Bengalu, 22. svibnja 1772. godine.<sup>21</sup> Roditelji su mu bili odani i konzervativni hinduisti, majka iz šaktističke obitelji, a otac vaišnava. U skladu s tradicijom kulin brahmana Rām Mohan je već kao dijete oženjen triput<sup>22</sup>. Otac Rām Kant Roy bio je lokalni *zamīndār*<sup>23</sup> koji je svom sinu omogućio školovanje kakvo je tada pristajalo njegovoj kasti i obiteljskog tradiciji *zamīndāra* – nakon osnovne izobrazbe na

<sup>18</sup> William Adam (1786 – 1881), škotski baptistički misionar u Indiji, bliski suradnik Royev, zajedno s kojim je osnovao indijski ogranak unitarističke crkve 1821. godine. v. Adam, W., „*A lecture on the life and labours of Rammohun Roy*“, str. 23.

<sup>19</sup> v. Ray, S., op.cit., str.23

<sup>20</sup> v. Sarkar, H. CH., *Rammohun Roy, the Father of modern India*, str. 1.

<sup>21</sup> 1772. godina službeno se uzima kao godina njegova rođenja premda neki izvori navode da je rođen 1774. godine (ta godina upisana je na njegovu nadgrobnom spomeniku). v. Slike: slika 4. str. 60.

<sup>22</sup> Prvi put oženjen je kao malen dječak i prva supruga umrla je ubrzo još kao dijete te ga je otac u dobi od devet godina oženio još dvaput., v. Collet, S.D., *The Life and Letters of Raja Rammohun Roy*, str.6.

<sup>23</sup> Od perz. zamīn, „zemlja“ i dār, „posjednik“; još od vremena mogulskih vladara u Bengalu je to bio naziv za sakupljača poreza koji bi zadržavao određeni postotak za sebe; u kasnom 18. stoljeću postaju zemljoposjednici i čine bogatu zemljoposjedničku aristokraciju koja će postojati sve do proglašenja nezavisnosti Indije 1947. godine., v. *Encyclopedia Britannica* na [www.britannica.com/EBchecked/topic/655661/zamindar](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655661/zamindar).

bengalskom jeziku, otac ga šalje u Patnu na izučavanje perzijskog i arapskog<sup>24</sup>, gdje je proučavao arapske i perzijske pjesnike, filozofiju, sufije, te se, čitajući arapske prijevode, upoznao i s europskom filozofijom Aristotela i Euklida te s Kuranom.<sup>25</sup> Nakon Patne odlazi u Benares gdje je “prema majčinoj želji izučavao sanskrit i teološka djela koja čine okosnicu hinduističke literature, zakona i vjere.”<sup>26</sup>

Od ranog djetinjstva bio je vrlo predani vjernik i pokazivao veliko zanimanje i odanost vjeri, poštujući sve običaje svoje kaste. Istraživački i kritički duh u doticaju s mnogobrojnim novim utjecajima (monoteizam islama, europska kršćanska filozofija) potakli su Roya na preispitivanje vlastitih religijskih uvjerenja. Počeo je sumnjati u vjerodostojnost i opravdanost nekih hinduističkih običaja kao što je bilo idolopoklonstvo, toliko karakteristično za njegovu vjeru, te vjerovati u sveprisutnost Boga i štovanje Boga bez atributa. Često je u tom razdoblju ulazio u rasprave sa svojim ocem o osnovama i tezama njihove vjere i te rasprave su često završavale bez odgovora na pitanja koja su ga tištala.<sup>27</sup> U “potrazi za istinom” u petnaestoj godini odlazi na Tibet gdje se upoznaje s doktrinama budizma kojim nije bio pretjerano impresioniran, ponajviše zbog budističkog običaja štovanja živog čovjeka kao Božanstva<sup>28</sup>. U roditeljski dom vratio se nakon tri ili četiri godine izbivanja no vrlo brzo je otišao zbog “promjene svojih životnih stavova i navika.”<sup>29</sup> Izgleda da je tada otišao živjeti u Benares gdje mu se 1800. godine rodio najstariji sin. Što je točno radio i čime se uzdržavao nije točno poznato. Pretpostavlja se da je, budući da je engleski počeo učiti tek 1796. godine, prvih godina u Benaresu radio na prepisivanju starih spisa.

---

<sup>24</sup> Perzijski je još uvijek bio jezik sudstva, engleski se tek počeo uvoditi u administraciju; kako stoji u autobiografskom pismu Rāma Mohana Roya, čija je vjerodostojnost upitna, "(...) *In conformity with the usage of my paternal race and the wish of my father, I studied the Persian and Arabic languages,—these being indispensable to those who attached themselves to the courts of the Mahomedan princes; and agreeably to the usage of my maternal relations, I devoted myself to the study of the Sanscrit and the theological works written in it, which contain the body of Hindoo literature, law and religion.*", v. Carpenter, M., *op.cit.*, str. 18.

<sup>25</sup> v. Ghose, J. CH., *The English Works of Raja Rammohun Roy*, str. iii.

<sup>26</sup> v. Carpenter, M., *op.cit.*, str. 18.

<sup>27</sup> v. Collet, S. D., *op.cit.*, str. 6.

<sup>28</sup> v. Collet, S. D., *op.cit.*, str. 7.

<sup>29</sup> v. Collet, S. D., *op.cit.*, str. 8. O ovom razdoblju Royeva života vrlo malo se zna; informacije su nam dostupne iz svjedočanstava njegovih prijatelja, suradnika i iz autobiografskog pisma upitne vjerodostojnosti. (v. bilj. u istoj knjizi, str. 7)

U Benaresu ostaje sve do očeve smrti 1803.godine, kada se vraća kući da bi se na očevoj samrtnoj postelji pomirio s njim.<sup>30</sup>

Oko 1805. godine Rām Mohan Roy počinje raditi za Istočnoindijsku Kompaniju kao *dīwan*, odnosno vladin službenik. U razdoblju od 1805. do 1814. godine radio je kao službenik Istočnoindijske Kompanije u Ramgarhu, Bhagalpuru i Rangpuru. Prema zapisima Johna Digbyja, engleskog službenika Istočnoindijske Kompanije i njegovog nadređenog, saznajemo da je Roy radio za njega od 1805. do 1814. godine, odnosno do Digbyjevog povratka u Englesku. U to vrijeme Roy je usavršio engleski jezik te se počeo zanimati za europske zemlje, kulturu i politiku.<sup>31</sup>

Tada piše i svoje prvo djelo, filozofsko-teološki osvrt “*Tuhfat-ul-Muwahhidin*”, “*A gift to Deists*” (“*Dar teistima*”)<sup>32</sup>, vrlo hrabro i jedinstveno djelo u Indiji onog doba. Osvrt je pisan na perzijskom, s uvodnikom na arapskom jeziku i u njemu se Roy bavi prvenstveno pitanjem Boga i istinitosti i neistinitosti vjere i vjerovanja u različitim religijama. Djelo je vrlo nesistematično sastavljeno kao niz opisnih crtica o raznim vjerskim pitanjima i problemima – o poimanju boga, pohlepnosti svećenstva, idolopoklonstvu i nadnaravnim pojavama, nasilju i krvoproliću u ime vjere i slično. Kroz djelo se proteže teza da su sve vjere u suštini jednake – svi vjeruju u jedno vrhovno biće; no ono u čemu se vjere razlikuju su drukčiji oblici štovanja Boga i poimanja Boga. Problem u svim religijama Roy vidi u tome što su se ljudi odmakli od onog istinskog i iskonskog u vjeri i zamijenili ih onim naučenim i naslijeđenim. Većina vjerskih vođa različitih religija, najčešće iz častohlepstva, izmišljaju neke vjerske dogme i okružuju se nadnaravnim činima kako bi ih opravdali. Kada ih ljudi prihvate, takve dogme i nadnaravne pojave prenose se generacijama posredstvom nekritičnih, lakovjernih sljedbenika i postaju dio tradicije. Tako se za Roya vjera može roditi iz krivih pobuda i kao takva dalje postojati. Utjecaj vođa i podređenost sljedbenika ponekad dosegnu takve razmjere da su, recimo, muslimani, u obranu svoje vjere spremni prolijevati krv i ubijati “nevjernike”, posebice brahmane politeiste koji ne vjeruju u Muhamedovo poslanstvo i žrtvovati svoje živote, što će im, kako vjeruju, donijeti blaženstvo u idućem životu. “*Posljedica toga je da siju sjeme predrasuda i nejedinstva u svojim srcima i međusobno*

---

<sup>30</sup> v. Collet, S. D., *op.cit.*, str. 9.

<sup>31</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 16.

<sup>32</sup> v. Bishop D. H., *Thinkers of the Indian Renaissance*, str. 8.

*se osuđuju za oduzimanje vječnih blagoslova – a potpuno je jasno da svi oni jednako uživaju u ovosvjetočnim blagodatima božanskim, kao što su sjaj zvijezda, proljetna sezona, kiša, tjelesno zdravlje, te vanjskim i unutarnjim dobrima i drugim blagodatima života; i da su svi podložni patnji od smetnji i boli, kao što su duboka tama, jaka hladnoća, mentalne bolesti, oskudica i druga vanjska i unutarnja zla, bez ikakve razlike, unatoč pripadnosti drugoj vjeri.*”<sup>33</sup>

Osnovna vjerovanja koja čine temelje vjere su vjera u stvarnost duše i vjera u život duše poslije života. Iako su misteriozna i nedokaziva, ona prema Royu imaju stvarnu vrijednost jer potiču socijalnu stabilnost, jer sam strah od sadašnjih i budućih kazni ljude sprječava u činjenju zlodjela. *“Nažalost, ovim osnovnim doktrinama dodano je na stotine nepotrebnih patnji i ustezanja vezanih uz hranu i piće, čistoću i nečistoću i drugo, koji su doveli do društvene dekadencije i stagnacije”*<sup>34</sup>.

Roy vjeruje da ono što intuitivno osjećamo kao osnovno vjerovanje je vjera u svemudro i suvereno Božanstvo koje je “izvor postojanja” i ono je zajedničko svim vjerama. Ono po čemu se vjere razlikuju je priroda poimanja Boga. Neki Boga shvaćaju kao sveprisutno biće dok mu drugi pridaju ljudske atribute kao mržnju, ljubav, bijes ili milost. Oni koji tako shvaćaju Boga ne shvaćaju razliku između vjere koja proizlazi iz navike i prakse i vjere u postojanje izvora stvaranja koji je nužna karakteristika čovječanstva.<sup>35</sup>

Roy je vjerovao u uzročno-posljedični slijed koji je moguće povezati s Božanstvom Ili “Izvorom stvaranja”. Prema tome, oslobođenje od ovosvjetočnih grijeha dolazi direktno od Boga a ne od “(...) kupanja u rijeci, štovanja drveća, bivanja svećenikom ili otkupljivanjem grijeha od svećenika(...)”<sup>36</sup> U Indiji je pridavanje nadnaravnih i božanskih atributa svakojakim neobičnim pojavama doseglo nemjerljive razmjere, tako da se svakoj neobjašnjivoj pojavi pripisuju božanske karakteristike a ljudi je počinju štovati i darivati. Istina je da Bog nema moći stvoriti nemoguće stvari. Vjerovati u to posebno je opasno za religiju jer dopušta svakojake besmislene ideje.<sup>37</sup>

<sup>33</sup> v. Collet, S.D., *op.cit.*, str.11.

<sup>34</sup> v. Bishop, D. H., *op. cit.*, str. 8.

<sup>35</sup> v. Bishop, D. H., *op. cit.*, str. 9.

<sup>36</sup> v. Bishop, D. H., *op. cit.*, str. 9.

<sup>37</sup> v. Bishop, D. H., *op. cit.*, str. 11.

Što čini neku vjeru vjerodostojnom nije niti običaj niti ponavljanje rituala. Broj vjernika također nije garancija istinitosti ili vrijednosti neke vjere; uzimajući broj vjernika u obzir podcijenili bi sve vjere koje su u početku imale mali broj pristaša.

Mnogi vjeruju da kako vrijeme prolazi vjera dobiva sve više na svojoj vjerodostojnosti no Roy smatra da sve ono što je upitno s vremenom je sve teže dokazati. Ljudi vjeruju u bilo što samo zato što je dio njihova nasljeđa i nisu skloni preispitivanju svojih običaja jer to smatraju nepoštivanjem svojih predaka, što prema Royu, nipošto nije točno jer samo preispitivanje ne znači i nepoštivanje. U konačnici, Roy ljude s obzirom na njihov odnos prema vjeri, dijeli u četiri skupine: *“1. Prevaranti, koji, da bi privukli ljude k sebi, svjesno izmišljaju vjerske doktrine i uzrokuju nejedinstvo i nemir među ljudima; 2. Prevareni, koji slijede druge bez preispitivanja činjenica; 3. Ljudi koji su i varalice i prevareni, jer vjerujući u tuđe propovijedi, potiču druge da slijede tu vjeru; 4. Oni koji zahvaljujući Božjoj pomoći nisu niti varalice niti prevareni.”*<sup>38</sup>

Posebnu zabrinutost Roy je izrazio po pitanju modernog hinduizma, te ističe svoju želju “prosijavanja esencijalnog od prekomjernog u njemu” - odbija svesti religiju na čudesa, okultno i neobično, napada licemjerje samoprozvanih svećenika, preispituje sektaške pretenzije na monopol nad božanskom istinom. Bog je čovjeku podario sposobnost rasuđivanja dobra od zla, stoga Roy poziva svoje sunarodnjake da kritički razmotre religiju i njene običaje i praksu te odbace ono suvišno u njoj. Istinu sadržava čovjekov osobni stav i njegovo iskustvo. Oni su temelj osnovnog principa svake vjere, a to je vjera u jednog svemogućeg Boga.<sup>39</sup>

Ovo djelo u svome originalu nije sačuvano, već je sačuvano u engleskom prijevodu u izdanju Ādi Brāhmo Samāja iz 1884. godine.<sup>40</sup> Značajan nam je prvi dokaz i pokazatelj Royevih ranih stavova i razmišljanja. Uzimajući u obzir vrijeme i okruženje u kojem je napisano, Roy je pokazao hrabrost iskazivanjem kritike na račun religija i vjerskih vođa, što nije naišlo na odobravanje među brahmanima. Štoviše, unatoč iskrenosti njegovih

---

<sup>38</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 13.

<sup>39</sup> v. Bishop, D.H., *op. cit.*, str. 11.

<sup>40</sup> v. Bishop, D.H., *op. cit.*, str. 7.

motiva, ovim djelom je na sebe navukao gnjev ortodoksnog svećenstva, a nije naišao na odobravanje niti u obitelji niti među prijateljima.<sup>41</sup>

Ovime započinje novo razdoblje u životu i radu Rāma Mohana, koji 1814. godine odlazi u Calcuttu, gdje započinje svoje životno poslanje – društvenog i vjerskog reformatora<sup>42</sup>.

---

<sup>41</sup> Nakon smrti njegova starijeg brata Jaganmohuna 1811. godine, Royeva majka pokrenula je parnicu za njegovo razbaštinjenje zbog "njegovog neslaganja sa vlastitom vjerom". Parnicu nije dobila no Roy je godinama poslije vodio različite parnice sa svojim rođacima koji su smatrali da mu zbog povrede vjere ne pripada pravo nasljedstva. v. Collet, S. D., *op.cit.*, str. 18.

<sup>42</sup> Neki njegovi biografi navode kako je premješten u Calcuttu zbog nekih sarkastičnih napisa na račun muslimana, što je izazvalo bijes njihove zajednice. Unatoč tome, Roy je uvijek bio sklon islamu zbog njegova monoteizma, čak je i započeo pisanje Muhamedove biografije koju nije dovršio. v. Collet, S. D., *op.cit.*, str. 14.



#### 4. REFORME RĀMA MOHANA ROYA

##### 4.1. DRUŠTVENI ANGAŽMAN RĀMA MOHANA ROYA

Dolaskom u Calcuttu 1814. godine, Rām Mohan Roy napušta svoje radno mjesto državnog službenika te, kako je i sam kasnije napisao, odlučuje “*ostaviti se svih svjetovnih poslova i posvetiti se kulturi vjere i traganju za istinom.*”<sup>43</sup>

Između 1815. i 1817. godine posvećuje se prevođenju nekih ključnih filozofskih djela hinduizma sa sanskrta kako bi ih približio svojim sunarodnjacima. Smatrao je da su ova djela najbolje sredstvo za nadilaženje korumpiranosti religije i približavanje istinske vjere puku. U tu svrhu prevodi Vedāntasūtru sa sanskrta na bengalski, a 1816. godine izdaje kratak sažetak iste na bengalskom, hindustanskom i engleskom.<sup>44</sup>

Iste godine izlaze i njegovi prijevodi Kena i Īśa Upanišada na bengalski i engleski, a 1817. godine prevodi Kaṭha i Muṇḍaka Upanišade na engleski i bengalski, te Māṇḍūkya Upanišad na bengalski. Sve prijevode tiskao je s predgovorima i komentarima i besplatno ih podijelio među svojim sunarodnjacima.<sup>45</sup> U predgovorima se ističu njegovi već izrečeni stavovi o prirodi vjere i jedinstvu Boga, te beznačaju idolopoklonstva.

1816. godine izdaje svoje prvo djelo na engleskom jeziku “*Translation of An Abridgement of the Vedant or Resolution of the Veds*” (“*Prijevod skraćenog prikaza Vedānte ili razrješenja Vedā*”) koje se smatra najznačajnijim i najcjenjenijim djelom brahmoističke teologije<sup>46</sup>. Roy uz prijevod Vedānte daje svoj komentar tekstova i njihove filozofije. Svoje shvaćanje filozofije Upanišadi Roy sažima u predgovoru ovog djela:

“ (...) *Moja stalna razmišljanja o nepogodnim ili, bolje rečeno, nepravednim obredima koji se prakticiraju kroz hinduističko idolopoklonstvo koje više nego ikoje drugo pogansko štovanje uništava teksturu društva, zajedno sa suosjećanjem za moje sunarodnjake, nagnali su me da uložim sav svoj trud da ih probudim iz njihovog zabludnog sna; upoznajući svete tekstove svoje religije, želim im omogućiti da u potpunosti osjete jedinstvo i sveprisutnost Boga prirode. Krenuvši savjesnim i iskrenim putem, ja, rodom brahman, izložio sam se žalbama i prigovorima, čak i od strane moje rodbine, čije su predrasude velike i*

<sup>43</sup> v. Ghose, J. Ch., *op. cit.*, iv.

<sup>44</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 25.

<sup>45</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 26.

<sup>46</sup> *brahmoizam*, (eng. brahmoism,) n., vjerski sustav Brahma Samaja; praksa i doktrina Brahma, sljedbenika hinduističkog teističkog društva poznatog po svojoj vjeri u socijalne promjene i monoteizam. v. <http://www.thefreedictionary.com/Brahmoism> (15.03.2013.)

*čija privremena korist ovisi o sadašnjem sustavu. Ali (...) sve to mogu mirno podnijeti; čvrsto vjerujući da će jednog dana moj skroman trud biti pošteno sagledan – i možda priznat sa zahvalnošću.”<sup>47</sup>*

Roy objašnjava kako se korijen idolopoklonstva nalazi u čovjekovoj potrebi da Bogu prida ljudske attribute, što je krivi pristup spoznaji Boga. Bog je sveprisutan i treba ga štovati neposredno a ne posredstvom raznih medija kao što su kipovi. Kipovi su opipljivi a područje nematerijalnog i nevidljivog ne može se postići kroz materijalno i vidljivo. Bogu se ne prilazi kroz opipljive objekte već kroz meditaciju i introspekciju. Dok je Bog u svim stvarima, sve stvari nisu Bog. Stvari su njegove pojavnosti. Problem je što štovatelj kipa ne razumije razliku između stvari i Boga, između esencije i pojavnosti. Zato tvrdnja da je Bog u svim stvarima ustvari znači da sve stvari ovise o Bogu i svoju osnovu nalaze u Bogu. Vedske bogove Sunce, Mjesec, Vode i dr. treba shvatiti alegorijski a ne doslovno. Tako su prikazani da bi se na ljepši način prikazalo da je Bog svugdje oko nas. Mnogi brahmani i svećenici koji potiču idolopoklonstvo svjesni su njegovog besmisla, ali budući da je ono izvor njihovog blagostanja, oni ga potiču i promiču. Spoznaja Boga ne ovisi o obredima i ceremonijama u njegovu slavu.<sup>48</sup>

Izdavanje ovog djela brzo je odjeknulo među intelektualnom zajednicom u Britaniji i Europi. O Rāmu Mohanu se počelo govoriti kao “*obrazovanom, elokventnom brahmanu, koji je vlastitim intelektualnim snagama shvatio ludost i apsurdnost hinduističkih mitova i idolopoklonstva (...) i osjetio potrebu iznošenja svojih spoznanja sunarodnjacima.*”<sup>49</sup>

Europa ga je prihvatila kao naprednog i cijenjenog brahmana, izuzetno obrazovanog i profinjenog reformatora koji se usudio suprotstaviti većinskom mišljenju oslanjajući se na vlastiti razum, riskirajući time otuđenje od vlastite obitelji i prijatelja. 1817. godine u Britaniji izlazi reizdanje Royevih *Abridgment of the Vedant* i Kena Upanišade<sup>50</sup>.

Ubrzo nakon dolaska u Calcuttu, 1815. godine, Roy oko sebe okuplja skupinu prijatelja istomišljenika i intelektualaca, u društvo pod nazivom *Ātmīya Sabhā*, “Prijateljsko udruženje”, u svrhu “duhovnog napretka”.<sup>51</sup> Na svojim tjednim okupljanjima uobičavali su recitirati hinduističke svete tekstove i pjevati deističke napjeve koje su skladali Roy i

<sup>47</sup> v. Ghose, J.Ch., *op. cit.*, str.6.

<sup>48</sup> v. Bishop, D.H., *op.cit.*, str.12.

<sup>49</sup> v. Collet, S.D., *op.cit.*, str.31.

<sup>50</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 36.

<sup>51</sup>v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 30-31.

njegovi prijatelji. Društvo nije bilo otvoreno za javnost a među njegovim članovima bili su mnogi ugledni Indijci kao Dwarkanāth Tāgore, Brajamohun Mazumdar, Holodhur Bose, Nanda Kisore Bose, Rajnarain Sen, Gopimohun Tāgore, Vidyanāth Mukerjee, Anukhul Mukerjee i drugi.<sup>52</sup> Ovakva okupljanja istomišljenika Roy je započeo još za svog službovanja u Rangpuru, te je ovo udruženje bilo samo nastavak dugogodišnje prakse koja je već njegovim dolaskom u Calcuttu došla na zao glas među ortodoksnim hinduistima.<sup>53</sup>

1817. godine kritike na račun Royeva djelovanja se pojačavaju. Sankara Sastri, uvaženi ortodokсни *paṇḍit*, u *Madras Courieru* objavljuje članak u kojem osporava Royeva stajališta i naglašava ispravnost štovanja božanskih atributa kao stvarnih božanstava.<sup>54</sup> Roy daje svoj odgovor u osvrtu pod nazivom “*A defense of Hindu Teism*” (“*U obranu hinduističkog teizma*”), gdje jasno obrazlaže svoje stavove koji su temeljeni na drevnim vedskim tekstovima, te produbljuje jaz komentirajući sramotan karakter legendi vezanih uz mnoge hinduističke inkarnacije kojima se ljude zavarava, pridajući tim pričama sveti karakter.<sup>55</sup> *Paṇḍit* Mrtyunjay Vidyalankar, u svom osvrtu pod nazivom “*Vedānta Chandrika*” napada Royevo stajalište, što Roya potiče da napiše i drugi odgovor pod nazivom “*A Second Defense of the Monotheistical System of the Veds*” (“*Druga obrana monoteističkog sustava Veda*”) u kojem još jače naglašava sve iznijeto u prvom djelu. Na tu temu održava i rasprave sa svojim prijateljima, učenicima i oponentima. Zbog sve većih napada na njega i njegove istomišljenike, te parnice koju je protiv njega poveo njegov nećak, a koja se protegnula na dvije godine i finansijski ga iscrpila<sup>56</sup>, Roy 1819. godine raspušta Ātmīya Sabhu.

---

<sup>52</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 33.

<sup>53</sup> „From all accounts, it was during his residence in Rungpur that Rammohun first began to assemble his friends together for evening discussions on religious subjects, especially on the untenableness and absurdities of idolatry. Rungpur was then a place of considerable resort, and among its inhabitants were a good many merchants from Marwar in Rajputana, Jains by faith.”, v. Collet, S.D., *op.cit.*, str. 17.

<sup>54</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 38.

<sup>55</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 38.

<sup>56</sup> Royev nećak poveo je parnicu protiv njega kako bi ga se razbaštinilo zbog njegova odmetništva od hinduizma. Roy je nakon dvije godine dobio parnicu. v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 39.

## 4.2. SOCIJALNE I DRUŠTVENO-POLITIČKE KAMPANJE

### 4.2.1. KAMPANJA PROTIV OBREDA *SATĪ*, POLIGAMIJE, I DRUGIH PROBLEMA KASTINSKOG SUSTAVA

Paralelno s inicijativom protiv idolopoklonstva tekao je i Royev obračun s jednim kontroverznim hinduističkim obredom- obredom *sahamaraṇ* ili *satī*. 1818. godine započinje njegov jači angažman oko pitanja obreda *satī*. Sam poriv za hvatanjem u koštac s ovim nehumanim obredom Roy je osjetio mnogo ranije, a vjerojatno je čin samospaljivanja udovice njegova starijeg brata 1810. godine imao snažan utjecaj na njegovu odbojnost prema obredu.<sup>57</sup>

Obred *satī*<sup>58</sup> hinduistički je obred samospaljivanja živih supruga na muževoj pogrebnoj lomači. Taj obred predstavljao je ideal bračne ljubavi. Za ženu se smatralo da ona živi za svog supruga i da nakon njegove smrti za nju nema života, te je čin najveće vjernosti i odanosti bio čin samospaljivanja. Obred *satī* bio je rasprostranjen po cijeloj Indiji i prakticirao se od davnih vremena.<sup>59</sup> Prvi zapis o *satīju* nalazi se u *Brhaddevati*,<sup>60</sup> dok u epskoj književnosti postoje brojni zapisi o *satīju* kao, na primjer, u Mahābhārati i nekim puraṇama. Prvotno je bio raširen među ratničkom kastom, dok je među brahmanima bio čak i zabranjen. Ipak se počeo širiti jačanjem sektaškog hinduizma u srednjem vijeku.<sup>61</sup> U dugoj povijesti Indije mnogi su vladari, kao Akbar ili Jahangir, pokušavali bezuspješno zabraniti *satī*, no tek se početkom 19. stoljeća počelo sustavno raditi na zabrani tog obreda.<sup>62</sup> Englezi su u nekoliko individualnih slučajeva pokušali zabraniti ovaj obred, no službeno se nisu htjeli uplitati u pitanja religije zbog bojazni od izbijanja nereda. Ipak, 1813. godine donesena je Uredba usuglašena s indijskim *paṇḍitima*, kojom su određene smjernice u izvođenju obreda. Može se reći da istinskih pomaka nije bilo sve do 1818. godine kada je Roy podnio peticiju guverneru Lordu Hastingsu za zabranu

<sup>57</sup> "He used to go down to the Calcutta burning-grounds and try to avert the Sutte sacrifices by earnest persuasion." v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 50.

<sup>58</sup> Prema *satī*, f., (od *sat*, m.n., pr. p. od gl. √ I.as.), a good and virtuous or faithful wife, v. Monier-Williams, M., *A Sanscrit-English dictionary*, str. 1135.

<sup>59</sup> v. Collet, S.D., *op.cit.*, str. 40

<sup>60</sup> *Brhaddevatā*, popis bogova iz himna Ṛgvede s mitovima i legendama o njima. v. <http://en.wikipedia.org/wiki/Brhaddevata>. (29. 06. 2013.)

<sup>61</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 41.

<sup>62</sup> v. Upadhyaya, P., *Social Political Economic and Educational Ideas of Raja Ram Mohan Roy*, str. 45-46.

tog nehumanog obreda.<sup>63</sup> U isto vrijeme ortodoksni brahmani su zatražili ukidanje uvedenih odredbi s argumentima da je obred povezan s religijom i tradicijom stoga se država ne bi trebala uplitati u njegovo izvođenje jer će ono imati utjecaja na vjerski život ljudi. Roy tada, radi podizanja svijesti svojih sunarodnjaka o nečovječnosti obreda ali i pravoj istini o njemu koja je zapisana u Vedama, izdaje brošuru na bengalskom jeziku, koja je zatim prevedena na engleski (radi distribuiranja među engleskim službenicima), pod nazivom “*A conference between an Advocate for and Opponent of the Practice of Burning Widows alive*” (“Razgovor između zagovornika i protivnika obreda spaljivanja živih udovica”), a četrnaest mjeseci kasnije uslijedila je i druga brošura na tu temu (“*A second conference...*”). Brošura je napisana u formi razgovora između zagovaratelja i protivnika ovog obreda. Kroz njihov dijalog Roy citira odlomke iz Veda na tu temu. Kako naglašava u ovom “razgovoru”, bitno je shvatiti da prema Vedama *satī* spada u čin “koji se obavlja u svrhu ovo- ili onosvjetojne nagrade” koji je prema najvećim hinduističkim autoritetima čin nižeg reda; kako navodi Katha Upaniṣad, “(...) *sama vjera i kontemplacija je višeg reda, a obredi su nižega; tko izabere vjeru, blagoslovljen je, a onaj koji radi vjere izvodi obrede zakinut je za vječan blagoslov.*”<sup>64</sup> Druga brošura bila je reakcija na kritike prve, a u njoj nastoji opovrgnuti sve predrasude o ženama i njihovom manjku inteligencije i prevrtljivosti. U obranu ženske inteligencije Roy ističe kako ženama nije dana mogućnost jednake naobrazbe kao muškarcima, te se nikako ne može samo tako tvrditi da žene nisu inteligentne. “ (...) u *Bṛhadāraṇyaka Upaniṣadi Yajurvede jasno stoji kako je Yajñavalkya pred svoju ženu Maitreyī postavio najteže božansko znanje, a ona ga je u potpunosti savladala!*”<sup>65</sup> Što se prevrtljivosti tiče, žene koje mirno ušetavaju u pogrebnu lomaču svoga muža, nikako nisu prevrtljive. Povijest je dokazala da i među muškarcima ima izdajica i pojedinaca kojima se ne može vjerovati. Što se nevjernosti tiče, muškarci se mogu ženiti više puta dok žena ostaje uz jednog muža čitav život i zatim se spaljuje zajedno s njim na pogrebnoj lomači ili živi asketski život do kraja svog života, stoga je nemoguće da je privlače drugi muškarci. I konačno, što se tiče vjere, žene svoju dokazuju time što čitav život provode u muževoj ili očevoj

<sup>63</sup> v. Upadhyaya, P., *op. cit.*, str. 47.

<sup>64</sup> v. Collet, S.D., *op.cit.*, str.52.

<sup>65</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 53.

kući često vrlo potlačene.<sup>66</sup> Roy zaključuje brošuru riječima: “Najviše žalim što unatoč tome što vidite žene izložene svakoj vrsti boli i patnje, u vama nema nimalo suosjećanja koje bi ih moglo poštediti da budu nasilno privezane i odvedene na lomaču.”<sup>67</sup>

Royev glas o *satīju* došao je i do guvernera Williama Bentincka na kojega je Royeva kampanja uvelike utjecala, te je i pokrenuo proces ukidanja *satīja*. Skupio je sve potrebne podatke te nakon zaključka kako nema bojazni od izbijanja ikakve pobune, izdao Uredbu o zabrani izvođenja obreda spaljivanja udovica. *Satī* je tako 1829. godine proglašen ilegalnim i kažnjivim prema kaznenom zakonu kao ubojstvo.<sup>68</sup>

Zabrana nije naišla na odobravanje ortodoksne zajednice koja se i pobunila. Uslijedio je niz peticija potpisanih od strane uglednih brahmana u kojima se tražilo ukidanje zabrane. 1830. godine Rām Mohan Roy, kao reakciju na manifest jednog ortodoksnog pandita, izdaje i posljednji ogleđ vezan uz *satī* – “*The Abstract of the Arguments regarding the Burning of Widows considered as a Religious Rite*” (“Sažetak argumenata o spaljivanju udovica koje se smatra vjerskim obredom”). U njemu sažima sve ono što je godinama govorio o ovom obredu: da je spaljivanje, prema svetim hinduističkim spisima, dobrovoljan a ne obvezan čin; da nije preporučljiv, niti je i najčedniji čin koji udovica može učiniti; da čin spaljivanja mora biti dobrovoljan, te da udovica sama mora doći do lomače i ući u vatru – što nikada u konvencionalnim obredima nije učinjeno.<sup>69</sup>

Osim *satīja* Roy se angažirao oko mnogo drugih problema u indijskom društvu. Negativnosti klasne podjele indijskog društva na kaste došle su do punog izražaja krajem 18. i početka 19. stoljeća. Uska povezanost vjere i društva bila je vrlo izražena. Širenje kasti i njihovih brojnih ogranaka zajedno s poligamijom, osobito raširenom među kastom kulin brahmana, dječjim vjenčanjima, spaljivanjem udovica i drugim nehumanim običajima, bilo je u punom zamahu. Sve ove društvene “anomalije” proizašle su iz netočne i ritualne interpretacije svetih tekstova većinom od strane neobrazovanih ili ignorantnih svećenika. Roy je upravo indijsku klasnu podjelu na kaste smatrao izvorom mnogih društvenih problema. Kaste je smatrao odgovornim čimbenikom u kočenju napretka indijskog društvenog razvoja. Smatrao je da društvo ne

---

<sup>66</sup> v. Mitra, S.S., *op. cit.*, str.15.

<sup>67</sup> v. Collet, S.D., *op.cit.*, str. 55.

<sup>68</sup>v. Chaurasia, R. Sh., *History of Modern India: 1707. A.D. to upto 2000 A.D.*, str. 118.

<sup>69</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str.153.

može rasti i razvijati se ako postoji takav jaz među ljudima. U pismu napisanom prijatelju Jamesu Silk-Buckinghamu 1818. godine, Roy kaže: “(...) što se tiče svjetonazora slažem se da hinduisti nisu ništa gori od većine kršćana u Engleskoj i Americi; ali, nažalost, moram reći da sadašnji vjerski sustav, kojeg se hinduisti čvrsto drže, ne podržava njihove političke interese. Razlika među kastama, koja donosi nebrojive podjele i podpodjele među njima, oduzela je ljudima bilo kakav osjećaj domoljublja, a mnoštvo vjerskih obreda, svečanosti i pravila pročišćenja potpuno su ih onesposobili za poduzimanje ikakvog zahtjevnijeg poduhvata. Ako ne dođe do značajnih promjena u vjeri, hinduisti će pretrpjeti političke gubitke i neće moći osjetiti društvenu pripadnost.”<sup>70</sup>

Za kastinski sustav bio je vezan i problem poligamije i dječjih brakova. Roy je bio oštri protivnik poligamije. Poligamija je bila posebice raširena među najvišom brahmanskom kastom kulin brahmana. 1822. godine je napisao kratak osvrt naslova “*Modern encroachments on the ancient rights of females according to the Hindu Law of inheritance*” (“*Moderno zadiranje u drevna prava žena prema indijskom zakonu o nasljeđivanju*”). Osvrtom je želio ukazati na nepravde koje se nanose ženama u Indiji a koje se kose sa drevnim indijskim zakonima. Roy osuđuje instituciju poligamije koja je onemogućila provođenje drevnog zakona o nasljeđivanju. U svom kratkom osvrtu istaknuo je činjenicu da su takvu praksu drevni ršiji osuđivali: “(...) *Yajñavalkya opravdava drugi brak, ukoliko je prva žena još živa, samo pod osam uvjeta – u slučajevima podložnosti opojnim pićima, neizlječive bolesti, prevare, neplodnosti, rasipništva, čestog korištenja pogrdnih riječi, rađanja samo ženske djece i pokazivanja mržnje prema suprugu.*”<sup>71</sup> Poligamija ne bi postojala da je položaj žena u indijskom društvu bio drukčiji. Prema drevnom zakonu o nasljeđivanju, citirajući brojne autoritete, Roy navodi kako “*majka nakon smrti supruga ima pravo na jednak dio nasljedstva kao i sin i može provesti život odvojena od svoje djece.*”<sup>72</sup> Također kćer nije u potpunosti uskraćena nasljedstva već ima pravo na četvrtinu nasljedstva koje nasljeđuje sin. Takva praksa u ondašnjoj modernoj Indiji nije postojala i kćerima je uskraćivano bilo kakvo

<sup>70</sup> v. Upadhyaya P., *Social, Political, Economic and Educational Ideas of Raja Ram Mohan Roy*, str. 41

<sup>71</sup> v. Upadhyaya, P., *op. cit.*, str. 43.

<sup>72</sup> v. Collet, S.D., *op.cit.*, str. 114.

nasljedstvo te su “prodavane” u brak. Poligamija je ta koja je utjecala na bespravno i bezvrijedno stanje indijskih žena.

Iako je Roy toliko prezirao poligamiju i zalagao se za ukidanje prakse dječjih brakova, sam je imao dvije žene za koje ga je otac oženio još kao dijete. O njegovim se brakovima ne zna puno; izgleda da Roy nije živio sa svojim ženama zbog toga “što su one bile hinduistkinje, a njega se smatralo izgnanikom iz kaste.”<sup>73</sup>

---

<sup>73</sup> William Adam svjedoči kako je Royeva odbojnost prema polgamiji bila tolika da je čak i u svoju oporuku uvrstio klauzulu kojom će razbaštiniti sinove ili bližnje rođake ukoliko će istovremeno imati više od jedne žene. v. Collet, S.D., *op.cit.*, str.115.



#### 4.2.2. NOVINARSKI I OBRAZOVNI ANGAŽMAN

Paralelno s angažmanom na socijalnom i vjerskom planu, Roy se posvetio i važnom radu na reformi indijskog obrazovnog sustava i razvoju indijskog novinarstva. Roy je uočio veliku važnost tiskovina kao instrumenta ne samo za širenje informacija već i za obrazovanje i širenje prosvjetiteljskih ideja. 1819. godine britanska Vlada ukinula je stroge zabrane u tisku te je time potakla razvoj indijskog novinarstva. 1821. izlazi prvi broj časopisa *Sambad Kaumudi* (*Mjesec znanja*) čiji je osnivač bio Rām Mohan Roy. U prvom broju naglašeno je kako će časopis izlaziti na perzijskom, bengalskom i engleskom, a obrađivat će teme moralne, političke i vjerske tematike iz zemlje i svijeta. *Sambad Kaumudi* je bio prvi indijski časopis te se općenito Roy stoga smatra začetnikom domaćeg novinarstva u Indiji.<sup>74</sup> Časopis je bio namijenjen običnom puku i bavio se svakodnevnim temama i problemima u cilju socijalnog osvještavanja ljudi.<sup>75</sup>

Već 1822. godine Roy pokreće novi časopis, ovaj put namijenjen obrazovanim Indijcima, nazvan *Mirat-al-Akhbar* (*“Ogledalo znanja”*), pisan na perzijskom jeziku.

1823. godine Vlada izdaje “Tiskovnu odredbu” kojom se ograničava sloboda tiska. Odredba je nalagala izdavanje dozvole za tiskanje bilo koje tiskovine. Odredba je izazvala snažne reakcije u cijelom Bengaluu. Roy je podnio peticiju protiv Odredbe koju su potpisali brojni ugledni Indijci među kojima i Dwarkanāth Tagore. Taj dokument poznat je u indijskoj povijesti kao “*Areopagitica*” *indijske povijesti*<sup>76</sup>. U svojoj peticiji Roy ističe kako je sloboda tiska jednako važna za dobrobit vladajućih i podređenih. Sloboda tiska poboljšava mentalne sposobnosti ljudi. Slobodni tisak je svojevrsni ispušni ventil ljudima i nigdje u svijetu nije bio povod pobunama. Potpuna zabrana širenja određenih informacija dovest će do novih odredbi. Narod će izgubiti povjerenje koje sada ima u britansku Vladu i boljitak koji donosi britanska vlast.

---

<sup>74</sup> v. Collet, S.D., *op.cit.*, str. 95.

<sup>75</sup> Neki od članaka u časopisu bili su: *An Appeal to the Government for the Establishment of a School for the gratuitous instruction of the children of poor but respectable Hindu; An Address to the natives, enumerating the advantages of reading newspapers; Letter proposing to raise a fund to water the Chitpore Road; Account of implicit faith in a Guru and an extraordinary gift. Letter suggesting 22 instead of 15 as the legal age for succeeding to hereditary property; An Appeal to the Government to relieve the Hindu community from the inconvenience consequent upon there being only one Ghaut for the burning of dead bodies.*” i drugi. v. Collet, S. D., *op.cit.*, str. 95-96.

<sup>76</sup>“*Areopagitica*”, pamflet Johna Miltona iz 1644. protiv Uredbe Parlamenta o obaveznom pribavljanju dozvole za izdavanje svakog književnog djela; v. <http://www.britannica.com>

Peticija nije donijela promjene te se Roy obratio i engleskom Kralju, no Odredba nije ukinuta i stupila je na snagu. Nedugo zatim iz protesta *Mirat* je, nakon nekih 16 mjeseci, prestao izlaziti. *Sambad* je međutim nastavio izlaziti još nekoliko desetljeća.

1821. godine Roy započinje s izdavanjem časopisa *The Brahmuncial Magazine or The Missionary and the Brahmun*, u kojem se “obračunava” s kršćanskim misionarima u obrani hinduizma.<sup>77</sup>

Royev novinarski rad direktno je vezan uz njegov angažman na obrazovnom planu. Na polju obrazovanja Roy se angažirao još dolaskom u Calcuttu, kada je zajedno sa Davidom Hareom sudjelovao u ideji stvaranja *Hindu Collegea* 1817. godine. Budući da je njegov svjetonazor bio u sukobu sa ortodoksnim suosnivačima koledža, Roy se povukao sa projekta.<sup>78</sup> No obrazovanje nacije ostala je njegova misija. 1822. godine vlastitim sredstvima osniva Anglo-indijsku školu za besplatno obrazovanje indijskih dječaka na engleskom jeziku.<sup>79</sup> Jedna od karakteristika škole bilo je predavanje vjerskih i moralnih tema unutar sekularnog obrazovanja, čemu je Roy pridavao osobitu važnost. Godinu dana kasnije, 1823. godine, Roy se našao usred obrazovnog skandala. Sukob je nastao između “orijentalista” i “anglista” oko školskog programa. Orijentalisti su zagovarali predavanje isključivo orijentalnih predmeta dok su anglisti, među kojima i Roy, bili protiv te isključivosti. Britanska vlada bila je sklonija orijentalistima te su planirali osnovati Sanskrtski koledž u Calcutti. Navedeno je nagnalo Roya da uputi pismo Lordu Amherstu, novom generalnom guverneru Indije– *Letter on English Education (Pismo o obrazovanju na engleskom jeziku)*. U pismu Roy izražava svoje duboko žaljenje zbog te odluke Vlade jer smatra da takav sistem poduke već postoji u Indiji i neće zemlju izvesti iz mraka u kojem se nalazi. Potrebno je uvesti liberalniji i prosvjetljeniji model školovanja gdje će se podučavati matematika, prirodna filozofija, kemija i druge korisne znanosti.<sup>80</sup> Roy 1826. godine osniva *Vedant College*, učilište na kojem se predavala filozofija Vedānte i sanskrtska literatura, zajedno sa europskim znanostima. Cilj mu je bio obrazovati ljude koji će se “izvući iz ralja” idolopokonstva i politeizma shvaćajući pravo značenje Veda. Odanost Vedama bila je “poluga pomoću

---

<sup>77</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 72.

<sup>78</sup> v. Sarkar, H. Ch., *Rammohun Roy, the Father of Modern India*, str. 9.

<sup>79</sup> v. Sarkar, H. Ch., *op. cit.*, str. 15.

<sup>80</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 107.

koje se Roy nadao uzdići ih u jednostavnije i produhovljenije sfere vjere.”<sup>81</sup> Iz tog razloga osnovao je *Vedant College*; stoga se i protivio masovnom omalovažavanju Vedānte od strane kršćanskih misionara, jer Vedānta je sredstvo koje ljudima omogućuje prihvaćanje monoteizma. Stoga se borio protiv konzervativnih kršćana kao i protiv konzervativnih hinduista koji su bili protiv odavanja vedāntskog učenja. Svoj sustav podučavanja Vedānte Roy je predstavio u brošuri “*Different Modes of Worship*” (“*Različiti oblici vjerovanja*”), izdanj 18. siječnja 1825. godine. Roy ju je napisao na sanskrtu pod pseudonimom svog pandita Shivaprasada Surme. Djelo je prevedeno na engleski sa napomenama na engleskom jeziku koje je potpisao Roy, predstavljajući se kao “autorov prijatelj”. Osnovno pitanje na koje daje odgovor je kako objasniti da neke šāstre prihvaćaju idolopoklonstvo a druge ne. U osnovi svih šāstri stoji da je idolopoklonstvo i održavanje obreda opravdano i vrijednosno samo dok čovjek ne osvijesti prisutnost Boga u svim bićima. Kada to osvijesti njegovo štovanje postaje “osloboditelj” četiri dužnosti – “davanja potrebitima”, “poštivanja drugih”, “prijateljstva” i “jednakog odnos prema svima”, pod uvjerenjem da “je svemogući Bog u srcu i bdije nad dušom”.<sup>82</sup>

1826. godine Roy prevodi bengalsku gramatiku na engleski s ciljem da na pravilan način predstavi bengalski jezik strancima zainteresiranima za njegovo učenje i podučavanje<sup>83</sup>. Roy je bio prvi Bengalac koji je počeo pisati prozu na bengalskom jeziku. Svojim djelima o religiji i društvenim temama uzdignuo je bengalski u književne sfere. Poslije njega počinje intenzivniji razvoj književnosti na bengalskom jeziku. No Royu je pri promicanju bengalskog jezika bila prvenstveno važna njegova edukatorska i prosvjetiteljska uloga. Bengalski je bio jezik kojim je mogao doprijeti do širokih masa u promicanju svojih ideja, a pitanja vjere za Roya bila su vrhunac njegova društvenog angažmana.

U kršćanskim misionarima u Indiji Roy je prepoznao pomoć u širenju obrazovanja. U nekoliko navrata tražio je unitarističku zajednicu u Engleskoj i Americi da pošalju u Indiju misionare koji bi podučavali domaće stanovništvo, no oni nisu bili u mogućnosti pružiti traženu pomoć. Napokon 1830. godine, zahvaljujući škotskom misionaru Jamesu

---

<sup>81</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 111.

<sup>82</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 111.

<sup>83</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 112.

Bryceu, u Indiju stiže mladi misionar Alexander Duff koji će odigrati veliku ulogu na polju obrazovanja u Indiji. Uz pomoć Rāma Mohana Roya uspostavlja prvu misionarsku školu među mnogima koje su se u kasnijim desetljećima proširile Indijom. Roy je obilazio školu svaki dan u vrijeme čitanja Biblije i na taj način podupirao rad A. Duffa sve do svog odlaska u Englesku.<sup>84</sup>

---

<sup>84</sup> Na prvom satu pri otvorenju škole, kojem je prisustvovao i Roy, A. Duff dao je svakom od učenika primjerak Biblije. Učenici su se pobunili no Roy ih je smirio riječima: „*Kršćani, kao što je dr. Horace Hyman Wilson, učili su indijske šāstre i znate da nije postao hinduist. I sâm sam nekoliko puta pročitao Kuran, jesam li time postao musliman? Proučio sam cijelu Bibliju, i znate da nisam kršćanin. Zašto se, dakle, bojite čitati je? Pročitajte je, a onda prosudite sami.*“ v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 163.

### 4.3. VJERSKE REFORME RĀMA MOHANA ROYA

#### 4.3.1. RĀM MOHAN ROY I KRŠĆANSTVO

1820. godine Roy dublje počinje preispitivati povezanost religije i morala i same religije gledajući s aspekta moralnih dužnosti.

Ovo je i razdoblje kad njegov otpor prema Britancima polako jenjava, vjerojatno zbog osvještenosti činjenice da bi se iz njihove prisutnosti moglo izvući i nešto dobrog. Taj manji otpor očituje se i u njegovim religijskim stavovima. Već otprije upoznat s postulatima kršćanstva, počinje se dublje zanimati za neke kršćanske moralne aspekte, a sve vjerujući da bi njegovi sunarodnjaci mogli imati neke koristi upoznavši se s njima. Royevo zanimanje za Bibliju vjerojatno je povezano s njegovim poznanstvom i službovanjem kod Johna Digbyja. Kako mu piše u pismu 1817. godine, “(...) *Došao sam do zaključka kako su Isusove doktrine prikladnije moralnim principima i prilagođenije racionalnim bićima, od svih drugih s kojima sam se upoznao.*”<sup>85</sup> Kako bi proniknuo dublje u razumijevanje Biblije čak je naučio grčki i hebrejski. Nakon iscrpnog proučavanja Starog i Novog Zavjeta, 1820. godine piše svoje, van granica Indije, najcjelovitije djelo - “*The Precepts of Jesus, the Guide to Peace and Happiness; extracted from the Books of the New Testament, ascribed to the Four Evangelists*” (“*Isusove pouke, vodič ka miru i sreći; izvodi iz knjiga Novog Zavjeta koji se pripisuje četvorici evanđelista*”). Djelo je temeljeno na nekim novozavjetnim dijelovima koji su bili direktno povezani s Isusovim učenjem, odnosno s onime što je Isus sam poučavao ili govorio. To su dijelovi prvenstveno moralnog i etičkog sadržaja koji su, prema Royu “vodič ka miru i sreći” i “najbolji put čovjeka ka univerzalnoj ljubavi i jedinstvu.”<sup>86</sup> Govoreći o kršćanstvu i njegovim moralnim načelima, u predgovoru knjige Roy naglašava da “(...) *ako izuzmemo moralne propovijedi od svega ostalog u Novom Zavjetu, one će vrlo vjerojatno uspjeti potaknuti ozdravljenje duše i misli ljudi različitih vjeroispovijesti(...). Moralne doktrine, koje su očito namijenjene održavanju mira i sloge među ljudima, daleko su od metafizičkih naklapanja i jednako su razumljive i učenima i neukima. Taj jednostavan zakonik vjere i moralnosti je tako divno sračunat*

---

<sup>85</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 56.

<sup>86</sup> v. Bishop, D.H., *op. cit.*, str. 17.

*kako bi uzdignuo ljudske ideje do visokih i liberalnih misli o jednom Bogu (...) koji jednako dopušta svima da budu sudionici u njegovoj darežljivoj milosti.”<sup>87</sup> Govoreći o samom kršćanstvu ističe kako je kršćanska teza “ne učini drugome ono što ne želiš da on učini tebi” jedinstvena za kršćanstvo i smatra je osnovnim moralnim postulatom kojeg bi trebali usvojiti svi ljudi. “(...) želja mi je predstaviti svojim sunarodnjacima Isusove riječi (...) Uvjeren sam da izdvojivši moralna načela od drugih tema u Novom zavjetu, ona će vjerojatnije potaći poboljšanje stanja srca i uma ljudi različitih uvjerenja i stupnjeva razumijevanja.”*

Royeva želja bila je ovim djelom predstaviti svojim sunarodnjacima korisne etičke i moralne doktrine kršćanstva, primjenjive i u njihovim životima.

No prije nego što je djelo uopće uspjelo doći do njih, izazvalo je žestoke negativne reakcije kšćanskih misionara u Indiji. U kritici Royeva djela izdanoj u misionarskom časopisu *Friend of India*, Seramporski misionari nazvali su Roya apsurdnim, arogantnim poganinom čije djelo “bi moglo uvelike naštetiti istini.”<sup>88</sup> Naime, polemika je nastala oko Royevog zadiranja u osnovne postulate kršćanstva – u vjeru u Sveto Trojstvo i otkupljenje grijeha. Njegova reakcija na negativne kritike kršćanske zajednice objavljena je u obliku četiri pamfleta koji su izašli jedan za drugim pod nazivom “*An Appeal to the Christian Public in defence of the “Precepts of Jesus” by a Friend of Truth*” (“*Apel kršćanima u obranu “Isusovih pouka” od Prijatelja istine*”). U njima nastoji objasniti dobronamjernu svrhu pisanja svojega djela koje se bazira na Bibliji i Isusovim propovijedima. Isusove propovijedi sadrže poruke od Boga koje imaju veliku moralnu vrijednost i sinteza su naših dužnosti prema Bogu i bližnjima i jedini su put ka vječnom životu. Misionari su na indijskom tlu na krivi način propovijedali Božju riječ te nije čudo što nisu uspjeli pridobiti veliki broj poklonika. Indijcima je kršćanstvo ostalo daleko zbog toga što “(...) su oni iz svoje neopreznosti i bezobzirnosti, u nastojanjima da prosvijetle Indijce, predavali im vjeru na isti način kao i ljudima odgojenima u kršćanskoj kulturi, kojima su kršćanske dogme usađene od rođenja.”<sup>89</sup> Ističe kako ga ne mogu nazivati poganinom kad vjeruje u jednog Boga ali i u “istine koje su otkrivene u kršćanskoj vjeri”.

---

<sup>87</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 58.

<sup>88</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 61.

<sup>89</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 63.

U drugom i trećem “*Apelu*” Roy opširnije iznosi svoje shvaćanje Isusovog učenja. U prvi plan izbijaju dva problema oko kojih se i stvorila čitava kontroverza. Kao prvo, pojam iskupljenja grijeha, kojeg je Roy smatrao potpuno krivo shvaćenim. Prihvatanje činjenice da je Isus umro na križu kako bi spasio ljude potpuno je nerazumljiva za Roya jer se kosi sa svakim pojmom pravednosti. Naime, potpuno je nepravedno shvaćanje da netko odgovara za grijeh koje je počinio netko drugi. Svatko je odgovoran za svoje postupke, a čovjek mora tražiti iskupljenje svojih grijeha kroz iskreno pokajanje jer Bog zahtjeva duhovnu a ne fizičku žrtvu. Bogu je svojstvena ljubav, a ne osveta i srdžba. Sam Isus govori da je poslan ljudima da raširi Božju riječ, a ne da bude žrtvovan<sup>90</sup>. Druga kontroverza stvorila se oko njegove sumnje u Sveto Trojstvo, temelj katoličke vjere. Prema njemu ono predstavlja svojevrсни politeizam jer se govori o tri Boga: Bogu Ocu, Bogu Sinu i Bogu Duhu Svetom. To je prema Bibliji nemoguće jer Isus nikada nije o sebi pričao kao jednakomu Bogu; sve što je činio činio je uz Božju pomoć i u ime Božje, a ne svoje. Roy Isusa shvaća kao Božjeg poslanika, proroka, moralnog mislioca, koji je možda pružio ljudima primjer puta ka spasenju, ali nikako nije umjesto njih postigao to spasenje. Svatko sam za sebe mora prijeći taj put. Isus je manifestacija Božje ljubavi i pokazuje nam da je ljubav put koji moramo slijediti; ali on nije Bog<sup>91</sup>.

Kroz ova tri “*Apela*” Roy je iznio argumentirane stavove temeljene na zdravom razumu i analizi posljedica. Vjerovao je da se Bog može pokazati čovjeku na razne načine – kroz drugu osobu, kao što je Isus ili vedski mudraci, ili kroz prirodu.<sup>92</sup>

Ono što su misionari najviše zamjerali Royu bila je njegovo osporavanje božanske osobe Isusa i svetog Trojstva, te umanjene važnosti Isusovih muka, kao najsvetijih postulata kršćanstva.

Roy je svojim djelom samo želio pokazati svojim sunarodnjacima, kako i stoji u naslovu knjige, “put ka istini i sreći”, no doživio je samo napade, kritike i razočarenje od britanskih misionara .

Sredinom 1821. godine Royeva polemika sa misionarima oko poimanja kršćanstva ulazi u novu fazu. U kršćanskom časopisu *Sumachar Darpan*, listu seramporskih misionara, izlazi kritika panteizma Vedāntasūtre, gdje se govori kako je panteizam, “iako

---

<sup>90</sup> v. Bishop., D.H., *op. cit.*, str. 18.

<sup>91</sup> v. Bishop, D. H., *op. cit.*, str. 19.

<sup>92</sup> v. Bishop, D. H., *op. cit.*, str. 20.

protuslovan politeizmu, uništio stvarnost svijeta i odgovornost ljudske duše, kao i savršenstvo Boga.”<sup>93</sup> Pod pseudonimom svog pandita Shivaprasada Surme, Roy piše deklamaciju tih kritika u časopisu *The Brahmunicipal Magazine or The Missionary and the Brahmun*, kojeg osniva u svrhu obrane hinduizma od sve češćih napada kršćanskih misionara. Kritika i rasprava vodila se kroz četiri broja ovog časopisa, u kojima Roy pokušava dati pravo objašnjenje šāstri i hinduističkog poimanja Boga. “*Vi, dakle, zaključujete da je Bog dvojak. Ja Vam odgovaram da je nevidljiva ali prevladavajuća priroda, prema Sām̄khyi, pod utjecajem vrhovnog Duha, uzrok bivanja i kontinuitet svijeta. Priroda je, dakle, prema Sām̄khyi, podređena i ovisna o Duhu, dakle posljedično taj Duh je Bog. Komentatori Veda u svojim kritikama, iako se razlikuju u poimanju sporednih stvari, slažu se u tome da Bog nema ni oblik ni tijelo, kao niti da je rođen ili da je umro.*”<sup>94</sup>

Roy u ova četiri broja časopisa piše kao ogorčeni i odani hinduist. Kako je naglasio u prvom broju, zamjerio je kršćanskim misionarima uplitanje u vjerske slobode hinduista, što su se, dolaskom u Indiju, obvezali ne činiti. Naglašava kako smatra da se kršćanstvo ne bi trebalo širiti na represivan način i javnim omalovažavanjem hinduističkih bogova i svetaca, već argumentiranim činjenicama kojima bi mogli dokazati da je kršćanstvo stvarno superiornije od drugih vjera. “*Kada bi snagom argumenata mogli dokazati istinitost vlastite vjere i neistinitost indijskih vjeroispovijesti, mnogi bi svakako prihvatili njihove doktrine, a ako ne bi uspjeli dati dokaze, ne bi trebali poduzimati takve nepotrebne mjere niti ih gnjaviti pokušajima preobraćenja.*”<sup>95</sup>

1823. godine Roy izdaje kao svojevrsni zaključak na ovu temu, kratak osvrt pod nazivom “*Humble suggestions to his countrymen who believe in one true God*” (“*Skromni prijedlozi sunarodnjacima koji vjeruju u jednog Boga*”), kako bi “*preporučio onima kojima je namijenjeno da izbjegavaju upotrebu grubog i uvredljivog jezika pri razgovoru sa europskim misionarima te poštuju njih i njihovog Boga, koliko god to primjer neke od te gospode ne daje.*”<sup>96</sup>

---

<sup>93</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 72.

<sup>94</sup> v. Ghose, J. Ch., *The English works of Raja Rammohun Roy*, str. 225.

<sup>95</sup> v. Ghose, J. Ch., *op. cit.*, str. 205 – 206.

<sup>96</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 83.



#### 4.3.2. RĀM MOHAN ROY I ORTODOKSNI HINDUISTI

Nakon završene polemike s kršćanskim misionarima Roy ulazi u polemiku sa svojim ortodoksnim sunarodnjacima. Još od njegove kritike idolopoklonstva i nehumanih indijskih običaja, ortodoksna hinduistička zajednica “izopćila” je Roya i nastojala opovrgnuti njegove teze. 1822. godine izlazi anonimno djelo “branitelja konvencionalnog hinduizma”, koji je sebe nazvao “Predstavnikom vjere”<sup>97</sup>. Djelo pod nazivom “*The four questions*” (“Četiri pitanja”) na bengalskom jeziku bilo je upućen Royu i njegovim istomišljenicima. Četiri postavljena pitanja tražila su odgovor na pitanje “*Jesu li se reformatori odrekli hinduizma?*”. Roy piše odgovor na bengalskom, naslovljen “*Answers to four questions*” (“Odgovor na četiri pitanja”), u kojem nastoji opovrgnuti tvrdnje o njegovoj “izdaji” hinduističke vjere. Roy daje odgovor kako niti “praktikanti vjere” nisu vjernici koji se u potpunosti drže zakona hinduizma; oni i njihovi preci služe stoljećima stranim vladarima, što je protivno njihovoj vjeri.

Roy zatim 1823. godine izdaje djelo na bengalskom jeziku, “*Pathya Pradāna*” (“Lijek za bolesne”), kojim daje svoj konačan odgovor i mišljenje o “Predstavniku vjere” kojeg naziva “Uništavateljem vjere” zbog njegovih izrečenih uvreda. Njegov “Lijek”, kako kaže, sastavljen je iz śāstri. Dajući taj “lijek” ljudima on opovrgava krive interpretacije njegovih odgovora na četiri postavljena pitanja.

Unatoč silnom trudu i angažiranosti oko svoje kampanje, Roy kod sunarodnjaka nije izazvao veliki interes. Ortodoksna zajednica još uvijek je okupljala veći broj pristaša. Srednji urbani stalež bio je nezainteresiran za veće promjene i još uvijek konzervativan.<sup>98</sup>

Polemike s ortodoksnom indijskom zajednicom ne jenjavaju a Royev sve veći interes za kršćanstvo, posebice unitarizam, počinje izlaziti na vidjelo.

---

<sup>97</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 85.

<sup>98</sup> v. Ray, S., *op. cit.*, str. 43.

### 4.3.3. UNITARIZAM I REFORMIRANI HINDUIZAM

#### 4.3.3.1. UNITARIZAM I RĀM MOHAN ROY

Royeva suradnja s misionarima kao što je bio Alexander Duff i njegov interes za kršćanstvo imali su odjeka i u Engleskoj i Americi. Roy se sve više zanimao za unitaristički oblik kršćanstva. Njegovo djelo *“Precepts of Jesus”* imalo je ključne dodirne točke sa unitarističkom vizijom kršćanstva koja se počela širiti Engleskom i Amerikom, pogotovo njen racionalni i univerzalni ton.

1821. godine Roy uz pomoć dvojice engleskih misionara vlč. Williama Yatesa i Williama Adama započinje prijevod četiri Evanđelja na bengalski. Poduhvat je naišao na teškoće prilikom prevođenja kada je Roy ušao u prepirku s Yatesom oko prevođenja pojedinih pojmova, te je njihova suradnja završila tako da su Roy i Yates raskinuli suradnju, dok je W. Adam pod Royevim utjecajem odbacio svoja protestantska uvjerenja i prihvatio unitarizam.<sup>99</sup>

Unitarizam je bio novo i radikalno shvaćanje religije, etike i društva, koje je bilo odraz svih društvenih promjena koje su se dogodile početkom 19. stoljeća. Liberalno kršćanstvo, temeljeno na racionalnoj vjeri i ideja socijalne reforme društva kroz edukaciju i jačanje ljudskih prava, bili su zajednički unitaristima diljem svijeta.<sup>100</sup>

Kada je točno unitaristički duh Engleske i Amerike došao do Calcutte ne zna se, no može se reći da su bengalski i zapadnjački unitarizam egzistirali paralelno, s tim da su uvjeti i razlozi njegova širenja u Bengalu i na Zapadu bili povijesno drukčiji.<sup>101</sup> U Indiji početkom 19. st. nije bilo industrijske revolucije, tehnološkog napretka i industrijskih urbanih središta koji su uvjetovali razvoj racionalnog kršćanskog unitarizma u Europi. *“Strana vlada smjestila je socijalnu reformu u Indiji u kulturalni kontekst. Stoga je pitanje socijalne reforme bilo manje potreba nošenja sa posljedicama promjena socijalnog, političkog i ekonomskog poretka, a više pitanje britanskog odnosa prema indijskoj kulturi i reakciji Indijaca na taj njihov odnos.”*<sup>102</sup> Roy je u britanskoj unitarističkoj reformi vidio uzor koji je odlučio prilagoditi bengalskim prilikama.

<sup>99</sup> v. Collet, S.D, *op. cit.*, str. 67 – 68.

<sup>100</sup> v. Kopf, D., *The Brahma Samaj and the Shaping of the Modern Indian Mind*, str. 3.

<sup>101</sup> v. Kopf, D., *op.cit.*, str. 8-9.

<sup>102</sup> v. Kopf, D., *op. cit.*, str. 14.

1823. godine Rām Mohan Roy, Dwarkanāth Tagore i William Adam osnivaju u Calcutti *Unitaristički odbor*, kojeg je sačinjavalo nekoliko uglednih Indijaca i nekoliko Europljana<sup>103</sup>. Osnovni cilj unitarista bio je ukazati na kršćanstvo koje kao religija za široke mase na nasilan i vrlo ponižavajući način ugrožava cilj vjere a to je jedinstvo s Bogom. Unitaristi u Indiji radili su na suzbijanju praznovjerja te širenju informacija o Isusovoj vjeri temeljenoj na činjenicama. Njihove metode širenja tog znanja bile su putem edukacije, racionalnog dijaloga i izdavanja knjiga na engleskom i domaćim jezicima. Royeva uloga u unitarističkom odboru bila je velika. Potpora Anglo-indijskoj školi, *Unitarian Pressu*, te velik dio financijske potpore Odboru dolazio je s Royeve strane. Roy se uskoro povezao i s engleskim i američkim unitaristima s kojima je održavao redovitu korespondenciju. Korespondencija s unitaristima u Americi i Engleskoj uglavnom je bila po pitanju problema preobraćenja hinduista na kršćanstvo, te koristi unitarizma u širenju kršćanskog morala među Indijcima. Roy je bio stava da bi unitarističke engleske škole, u kojima se na europski način poučava engleski jezik i kršćanski moral a vrlo malo kršćanskih doktrina, mogle biti od velikog značaja za Indijce. “*Kršćanstvo, kada je predstavljeno u svojem izvornom obliku, na bilo kojem jeziku, mora ostaviti dubok dojam na svakog inteligentnog čovjeka, pogotovu predstavljeno od učenih i uglednih osoba*”, piše Roy u jednom od pisama vlč. Henryu Wareu s Harvarda.<sup>104</sup> 1827. godine piše osvrt “*Answer of an Hindu to the question – Why do you frequent a unitarian place of worship instead of the numerously attended Established Churches?*” (*Odgovor hinduiste na pitanje – Zašto posjećujete unitarističke mise umjesto tolikih brojnih postojećih crkava?*”), pod pseudonimom Chandra Shekhar Deb<sup>105</sup>, gdje daje odgovor kako je stvar u tome da “*u unitarističkoj crkvi nije nikad čuo spominjanje utjelovljenja, jedinstva dviju priroda ili Trojstva – doktrina koje je on smatrao samo jednom varijantom antropomorfne i politeističke hinduističke mitologije.*”<sup>106</sup>

<sup>103</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 125.

<sup>104</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 91.

<sup>105</sup> Chandra Shekhar Deb bilo je ime njegovog učenika; Roy je znao pisati pod pseudonimima, ne zna se točno zašto, a W. Adam u jednom pismu to komentira: “*I regret that he continues to publish these things in the name of another, but I cannot succeed in dissuading him from it.*” v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 127.

<sup>106</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 127.

Na kraju, unitaristički pokret kao takav nije uspio u potpunosti zaživjeti u Indiji. Početni entuzijazam polako je splasnulo a ljudi su, uključujući samog Roya, sve manje dolazili na mise. Nakon sedam godina postojanja i velikih napora Williama Adama za dobivanjem moralne i financijske potpore iz Engleske i Amerike, indijski dio unitarista, na čelu s Rāmom Mohanom Royem, odlučio je osnovati svojevrsnu indijsku inačicu unitarističkog udruženja – *Brāhmo Sabhu*. Njegovim osnivanjem unitarističko indijsko udruženje prestalo je sa djelovanjem.

#### 4.3.3.2. BRĀHMO SABHĀ - “BOŽJE UDRUŽENJE”

Ono što europski unitaristi niti ortodoksni kršćani i hinduisti nisu uspjeli u potpunosti shvatiti bila je Royeva otvorenost prema svim religijama svijeta. U svakoj je nalazio nešto vrijedno za prihvatiti. William Adam na postavljeno mu pitanje je li Roy kršćanin, odgovara– “(...) *Ne mogu jednostavno odgovoriti na to pitanje, ali mislim da bi najbliže istini bilo da je i kršćanin i hinduist – kršćanin s kršćanima a hinduist s hinduistima.*”<sup>107</sup> Osnovna Royeva ideja bila je povratiti ljudima vjeru u jednog Boga i povezati sve ljude svijeta u jedno bratstvo. U postojećim vjerskim institucijama Roy nije naišao na željeni koncept. Osnivanje *Brāhmo Sabhe* direktno je povezano s propadanjem Unitarističkog odbora u Calcutti.

*Brāhmo Sabhā* osnovana je 20. kolovoza 1828. godine, kao logičan vrhunac Royevog dugogodišnjeg društveno-socijalnog angažmana. Naziv zajednice *Brāhmo Sabhā* izmijenio je Debendranāth Tagore 1843. godine u *Brāhmo Samāj*- Božja zajednica.<sup>108</sup> Osnovni koncept nove vjerske zajednice bila je religija temeljena na tekstovima Veda i filozofiji Advaita Vedānte<sup>109</sup>, kršćanskom moralu i monoteizmu, a vjera je predstavljala svojevrsni “reformirani hinduizam”, prozvan *brahmoizam*.<sup>110</sup>

Osnivanje nove “crkve” popratio je i kolonijalni tisak. Europljani nisu bili osobito naklonjeni “novoj crkvi”; u kalkutskim novinama *John Bull* govori se kako su liberalni

<sup>107</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 122.

<sup>108</sup> v. Kopf, D., *op. cit.*, str.15.

<sup>109</sup> v. Killingley, D., *Rammohun Roy in Hindu and Christian tradition: The Teape lectures 1990*, str. 103.

<sup>110</sup> v. bilj. 46, str. 13.

hinduisti “od unitarizma lagano skliznuli u čisti deizam” te se izražava žaljenje nad propuštenom prilikom da Roy postane veliki propagator kršćanstva.<sup>111</sup> No, iako nepopularna među Europljanima, nova organizacija postala je popularna među obrazovanim kalkutskim hinduistima. Velika brojnost na misama te stalni dobrotvorni prilozima ukazivali su na veću zainteresiranost ljudi nego što je to bio slučaj s unitarističkom crkvom.

Rām Mohan je bio okružen skupinom odanih učenika koji su nakon njegove smrti nastavili njegovu misiju. Iz svjedočanstava njegovih učenika saznajemo kako je Rām Mohan predano živio i propovijedao teizam. “Kada nije bio uključen u dobrotvorni rad, Roy je stalno savjetovao svoje učenike” govori Babu A.Ch. Bose, Royev učenik.<sup>112</sup> Roy je uveo i poseban način odijevanja. Uvijek je nosio muslimansku halju, turban uz glavu i *chogu*.<sup>113</sup> Propisao je taj način odijevanja obveznim za sebe i svoje učenike prilikom dolaska u *Sabhu* i čini se da je bio vrlo strog po tom pitanju.<sup>114</sup>

Iduće godine Roy izdaje još jedno djelo na temu religije – “*The Universal Religion; Religious Instructions founded on Sacred Authorities*” (“Univerzalna religija; vjerske upute temeljene na svetim autoritetima”) - kratak katekizam s osvrtima na svete tekstove hinduizma, u kojem se štovanje opisuje kao “kontemplacija svojstava Svevišnjeg”. “Štovanje se treba vršiti s mišlju da je autor i upravitelj ovog vidljivog svijeta Svevišnji, uspoređujući to sa svetim spisima i s razumom.” Posebno mjesto štovanja je poželjno ali nije nužno; “bilo gdje, u bilo koje doba, ili kad je um najsmireniji, to je najbolje mjesto, vrijeme”. Takvo štovanje ne može izazvati osjećaj mržnje prema ljudima druge vjere jer “svi vjeruju kako je objekt kojeg štuju autor i upravitelj svijeta.”<sup>115</sup>

1830. godine *Brāhmo Sabhā* napokon dobiva svoje stalno mjesto okupljanja. Prvotno se zajednica sastajala u unajmljenoj kući a sada je uz pomoć donacija i vlastitih sredstava svojih članova kupila zemljište u Chitpore Roadu na kojem je sagradila zgradu sa imanjem. Pravni dokument vezan uz taj posjed ujedno je i jedini vjerski dokument

<sup>111</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 134.

<sup>112</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 136.

<sup>113</sup> *choga*, dugačak ogrtač dugih rukava kojeg nose muškarci u Indiji i Pakistanu. v. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/choga>, (28. 06. 2013.)

<sup>114</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 136.

<sup>115</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str. 159.

*Brāhmo Sabhe* iz kojeg se otprilike vidi što je Roy želio postići kroz *Brāhmo Sabhu*. Dokument je znan pod nazivom *The Trust Deed* i ustvari je zemljišno-posjedovni dokument kojim se prenosi pravo vlasništva nad posjedom u Chitpore Roadu sa opunomoćitelja na opunomoćenike, odnosno s Dwarkanātha Tagorea, Kalīnātha Roya, Prasanukumara Tagorea, Ramchundera Bidyabagisha i Rāma Mohana Roya na Boykontonātha Roya, Radapersuada Roya i Ramanātha Tagorea.<sup>116</sup> *The Trust Deed* ujedno je i jedini vjerodostojan teološki dokument *Brāhmo Sabhe* u kojem su izneseni osnovni principi njihove vjere, ustvari neki osnovni unitaristički principi univerzalne vjere. Nažalost, Roy je deset mjeseci nakon potpisivanja dokumenta otišao u Englesku i nikad se nije vratio te je ostalo nepoznato je li mu namjera bila stvoriti domaće unitarističko udruženje ili opće mjesto okupljanja za pripadnike svih vjera.<sup>117</sup> Osnovne smjernice *Brāhmo Sabhe* prema *The Trust Deed-u* bile su slijedeće:

1. *Zgrada i cijeli prostor su dostupni za javna okupljanja svim ljudima bez ikakve razlike ;*
2. *Mjesto je namijenjeno štovanju vječnog, nepronalazećeg i stalnog bića, autora i čuvara svijeta, ali ne pod nekim imenom, nazivom ili titulom;*
3. *Nikakav uklesan lik, skulptura, slika i slično neće se naći u prostoru bogoslužja, niti će se vršiti kakve žrtve, prinostiti darovi ili kakva životinja, niti će bilo koje drugo biće biti uskraćeno za život u vjerske ili prehrambene svrhe;*
4. *Neće se dopustiti jelo i piće, slavlje ili neredi na tom prostoru;*
5. *U vođenju bogoslužja nikakva živa ili neživa stvar, koja je bila, je ili će biti prepoznata kao objekt štovanja od strane bilo koga neće biti omalovažavana, niti će se o njoj pričati s prezirom, bilo u molitvi ili himnama;*
6. *Svaka molitva, misa, govor, propovijed ili himna mora biti izvedena sa tendencijom promocije razmišljanja o autoru i čuvaru svijeta, promocije milosrđa, morala, pobožnosti, dobročinstva, čednosti i jačanja veza zajedništva među ljudima svih vjera i uvjerenja;*
7. *Opunomoćenici ili njihovi nasljednici zaposlit će uvaženu osobu, poznatu po svojoj učenosti, pobožnosti i moralnosti za nadgledanje bogoslužja;*

---

<sup>116</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 159.

<sup>117</sup> v. Kopf, D., *The Brahma Samaj and the Shaping of the Modern Indian Mind*, str. 15.

8. *Bogoslužje će se održavati svakodnevno ili barem jednom tjedno.*<sup>118</sup>

Dana 23. siječnja 1830. zgrada je otvorena za javnost i taj dan ujedno je kasnije službeno postao i dan osnivanja Brāhmo Sabhe. Zajednica se okupljala jednom tjedno a misa se sastojala od pjevanja izabranih dijelova Upanišadi na sanskrtu i bengalskom, mise na bengalskom, te pjevanja teističkih himana.<sup>119</sup>

I sam Roy okušao se u pisanju vjerskih himana na bengalskom, koje su izdane u zbirci “*The Hymns od Raja Rammohun Roy*”.<sup>120</sup> U zbircu su uvrštene i pjesme nekih njegovih učenika.

1830. godina bila je godina burnih zbivanja u indijskom društvu. Uredba o zabrani obreda *satī*, u čijem je donošenju sudjelovao i sam Roy, donijeta je u prosincu 1829. godine, te je stupila na snagu. Ortodoksna hinduistička zajednica *Dhārma Sabhā*, osnovana nedugo nakon *Brāhmo Sabhe*, organizira militantne napade u Calcutti<sup>121</sup>. I sam Roy našao se na udaru razjarenih nezadovoljnika. Osnivanje *Dhārma Sabhe* bila je neposredna reakcija ortodoksne hinduističke zajednice na zabranu obreda *satī*. Oni ustaju u obranu svoje vjere i običaja, a zalažu se za ekskomunikaciju svih onih koji ne obavljaju hinduističke vjerske obrede.

*Brāhmo Sabhā* je nakon Royeve smrti gotovo zamrla, da bi je 1843. godine obnovio Debendranāth Tagore pod nazivom *Brāhmo Samāj*, koji se 1866. godine razdijelio na dvije zajednice – Tagoreov *Ādi Brāhmo Samāj* i radikalniji *Brāhmo Samāj* pod vodstvom Keshub Chandra Sena.<sup>122</sup>

<sup>118</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 159-161.

<sup>119</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 161.

<sup>120</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 139-140.

<sup>121</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 167.

<sup>122</sup> v. Kopf, D., *op. cit.*, str. 16.

## 5. RĀM MOHAN ROY U EUROPI

Pripreme za put u Europu, koji je već dugo vremena planirao, ali je zbog svojeg angažmana na raznim poljima odgađao, sada se napokon realiziraju. Njegov odlazak iskoristio je i mogulski vladar Delhija Akbar Shah II koji ga je, dodijelivši mu titulu radže ili princa, imenovao svojim izaslanikom za Englesku. Njegova primarna namjera posjete Europi bila je “pobliže upoznati običaje, vjeru i političke institucije Europe.”<sup>123</sup> Roy je bio prvi Indijac, brahman, koji se otisnuo na more i bio primljen kod britanskog kralja. *“On i njegova osobnost donijeli su novo poštovanje Britanaca prema Indijcima. Visok i profinjen, upoznat sa sudskom praksom i s visokim društvom, jednako dobrodošao među anglikancima i nekonformistima i jednako dobro upoznat sa svim društvenim slojevima, postao je u očima onih koji se nikada nisu susreli sa Indijcem, utjelovljenje Indijskog imperija. Njegova učenja i kultura pobudili su iznenađenje i divljenje. Bio je potpuna suprotnost stereotipu kojeg je zapadni čovjek stvorio o Azijcima.”*<sup>124</sup>

U Englesku je Roy stigao u travnju 1831. godine u pratnji dvaju sluga i posinkom. Intelektualna britanska zajednica bila je već upoznata s likom i djelom Rāma Mohana Roya. Prvi spomen njegova imena na britanskom tlu zabilježen je još 1816. godine u novinama baptističkih misionara i otada nadalje engleska javnost prati njegov rad sa velikim zanimanjem i poštovanjem. *“(…) dolazak glasovitog indijskog reformatora s nestrpljenjem su dočekali svi koji su ga upoznali na različite načine. Priroda njegova djelovanja kao i velika udaljenost mjesta njihova zbivanja, naravno, nisu pobudili interes širokih masa;(…) no dočekan je s najvišim počastima, te mu je dodijeljeno mjesto među stranim ambasadorima na krunidbi kralja; znamenite osobe iz društvenog života i ugledni književnici tražili su prisustvo u njegovom društvu;- primljen je u naše engleske domove ne samo kao uvaženi gost već i kao prijatelj;”*,<sup>125</sup>

Tijekom boravka u Londonu Roy je posjećivao brojne unitarističke obitelji, prisustvovao njihovim misama kao i misama anglikanske crkve. Neki unitaristi su mu i zamjerali manjak privrženosti njihovoj crkvi, no, kako je i sam Roy rekao u jednom kratkom

<sup>123</sup> v. Carpenter, M., *op. cit.*, str. 20.

<sup>124</sup> v. Bradley-Birt, F.B., *Twelve men of Bengal in the nineteenth century*, str. 31.

<sup>125</sup> v. Carpenter, M., *op. cit.*, str.57.



govoru pred unitaristima pri dolasku u London, “*S dubokim poštovanjem prema vašoj vjeri zaključujem da ja jednako vjerujem u jednog boga i jednako vjerujem u gotovo sve doktrine kao i vi; no ja to činim za vlastito spasenje i vlastiti spokoj.*”<sup>126</sup>

Royev posjet pobudio je među Englezima koji su poznavali njegov rad veliki interes. Royev dolazak i njegova prisutnost pokazali su se kao bolja promocija Indije od protokolarnih i službenih kanala. Status kojeg je najednom stekao u očima anglo-indijskih službenika razlikovao se od njihovog odnosa prema njemu u Indiji. Zaokret u odnosu prema Royu iskazan je na večeri koju je priredila Istočnoindijska kompanija gdje je predsjednik izrazio nadu da će Royev dolazak biti poticaj drugim uglednim Indijcima za dolazak u Englesku. Royev odgovor bio je jednako diskretan. Naglasio je napredak Indije koji je postignut zahvaljujući prisutnosti Britanije u Indiji, zahvalio je znamenitim guvernerima – Lordu Cornwallisu, Wellesleyu, Hastingsu i Bentincku, na njihovom trudu.<sup>127</sup>

Njegov posjet Engleskoj poklopio se, ne sasvim slučajno, s raspravom o Indiji u engleskom Parlamentu. Royeva dva dokumenta o zakonodavnom i upravno-financijskom sustavu Indije uvrštena su u Dodatak izvještaju o Indiji 1831. i 1832. godine. U tim dokumentima Roy daje vrlo precizne i iscrpne podatke o stanju u državnoj upravnoj strukturi te iznosi prijedloge provođenja potrebnih mjera, kao što su zamjena perzijskog jezika engleskim kao službenog jezika sudstva, imenovanje domaćih sudskih prisjednika, suđenje pred porotom, kodifikacija kaznenog zakona i građanskog prava Indije, povećanje zapošljavanja Indijaca u državnoj službi i konzultiranje javnog mnijenja prije donošenja zakonske legislative i drugo. Zatražio je također u ime indijskog seljaka zabranu svakog daljnjeg povećanja nameta i smanjenje prihoda koje potražuju *zamīndāri*.

Ove zaključke sabire u djelu izdanom u listopadu 1831. godine pod nazivom “*Questions and Answers on the Judicial System of India*” (“*Pitanja i odgovori o zakonodavnom sistemu Indije*”).<sup>128</sup>

Iduće godine njegov dokument “*Remarks on Settlement in India by Europeans*” uvršten je u Dodatak izvještaju predanom britanskom Parlamentu na razmatranje. Ovaj

<sup>126</sup> v. Collet, S. D., *op. cit.*, str.185.

<sup>127</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 191.

<sup>128</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 194.

dokument smatra se značajnim djelom od osobnog i nacionalnog značaja.<sup>129</sup> To je priziv za uklanjanje restrikcija nametnutih starom poveljom o najmu ili kupnji indijske zemlje od strane Europljana. U dokumentu Roy pobrojava devet prednosti uklanjanja tih restrikcija: Europljani bi svojim dolaskom utjecali na poboljšanje poljoprivrede i industrije, odagnali bi domaće predrasude i praznovjerja, osigurali bi regularnije kontrole rada Vlade, obuzdavali bi domaće i strano ugnjetavanje, proširili bi edukaciju širom zemlje, bili bi nepristrani informatori svojim zemljacima o stvarnim zbivanjima u Indiji i dodatna snaga vlasti u slučaju izbijanja neke pobune. *“...Nastavila bi se veza Britanije i Indije na čvrstim i trajnim temeljima; pod uvjetom da se u potonjoj vlada na liberalan način, pod nadzorom Parlamenta i sličnim zakonskim mjerama koje bi se uspostavile. Tako Indija može neograničeno dugo uživati u jedinstvu s Engleskom i prednostima njene prosvijetljene Vlade; a zauzvrat doprinijeti potpori veličine ove zemlje.”*<sup>130</sup>

*“Ako iz nekog razloga dođe do odvajanja ove dvije zemlje, tada će postojanje velikog broja uvaženih doseljenika (...) dovesti to veliko kraljevstvo na istoku u ravnopravni položaj sa drugim velikim kršćanskim zemljama Europe i pomoću njenih ogromnih bogatstava i velike populacije i s pomoći koja se može očekivati od Europe, oni (došljaci i njihovi potomci) mogu uspjeti prije ili kasnije u prosvjetljenju susjednih nacija Azije”.* Zatim Roy iznosi svoju kontroverznu i dalekovidnu viziju Indije u suživotu s Britancima: *“Neki se pribojavaju da će se Indijci, ukoliko steknu bogatstvo i obrazovanje (...) pobuniti protiv britanske vlasti i zahtijevati neovisnost...Miješana zajednica u Indiji...dok god se prema njoj odnosi liberalno i upravlja s njome na prosvijetljen način, neće osjećati potrebu odcijepiti se od Engleske (...) međutim ako okolnosti dovedu do odvajanja (...) još uvijek se mogu održavati prijateljski i komercijalni odnosi između dvije kršćanske zemlje, ujedinjene kao što će tada biti, jezikom, vjerom i običajima.”*<sup>131</sup> Ovaj dokument njegova je vizija moguće Indije i ovdje on daje smjernice za koje smatra da će pridonijeti boljem suživotu Europljana i Indijaca. Royeva otvorenost i potpora kršćanstvu izražena u ovom dokumentu samo su izraz njegove želje za napretkom i europeizacijom Indije. U trenutku sastavljanja Roy je vidio

<sup>129</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 206.

<sup>130</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 206.

<sup>131</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 207.

priliku koja se ukazala Indiji zahvaljujući britanskom prisustvu, da postane svjetlo koje će osvijetliti istočne nacije. Ta želja samo je odraz njegovog dubokog patriotizma i ljubavi prema racionalnoj kulturi. Jedina zagonetka ostaje njegova vizija kršćanske Indije. Može se pretpostaviti da je Roy predvidio kako će ipak u takvoj situaciji kršćanstvo, kao religija europske kulture, prevladati kao adekvatnija religija, premda poznavajući njegove stavove, sam vjerojatno i nije vjerovao da je ona i najprikladnija<sup>132</sup>. Ovaj dokument ujedno je i njegovo zadnje literarno djelo. Ono predstavlja svojevrsnu poruku indijskom narodu u kojoj izražava nadu za Indijom u kojoj će engleski jezik i kršćanstvo objediniti naciju i dati Indiji ulogu prosvjetitelja Azije.<sup>133</sup>

Osim političkog i društvenog angažmana, Roy je svoj boravak u Engleskoj iskoristio za izdanja i reizdanja nekih svojih djela. 1832. godine izdaje ogleđ *“Exposition of the Practical Operation of the Judicial and Revenue System of India”* vezano uz obnovu ugovora s Istočnoindijskom Kompanijom, te svezak teoloških radova pod naslovom *“Translation of several principal books, passages and texts of the Veds, and of some controversial works on Brahmanical Theology”*. Roy je imao namjeru objaviti i dnevnik svojeg putovanja u Englesku, koji nije uspio dovršiti. Kratko odlazi u Pariz koji je želio posjetiti zbog velikog interesa za politička zbivanja i promjene koje su nastale nakon Revolucije 1830. godine.<sup>134</sup> Vraća se ubrzo u London odakle u rujnu odlazi u Bristol na poziv vlč. Dr. Lanta Carpentera, te odsjeda na imanju u Stapleton Groveu, nadomak Bristola.<sup>135</sup> Iz onoga što se zna od svjedoka tih zbivanja, Roy je svoj boravak na imanju pored Bristola iskoristio za odmor i druženje sa svojim bristolskim prijateljima i nekim uglednicima. Iz dnevnika dr. Estlina saznajemo da je Roy negdje u tom periodu izrazio svoju vjeru u Isusovo uskrsnuće i njegovu božansku pojavu, no je li tome stvarno tako

<sup>132</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 209.

<sup>133</sup> v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 209.

<sup>134</sup> O putovanju u Pariz saznajemo iz pisma upućenog g. Woodfordu već po Royevu povratku u London. Između ostalog u pismu kaže: „I was detained in France too late to proceed to Italy last year; besides, without a knowledge of French, I found myself totally unable to carry on communication with foreigners, with any degree of facility. Hence I thought I would not avail myself of my travels through Italy and Austria to my own satisfaction. I have been studying French with a French gentleman, who accompanied me to London, and is now living with me.”; Na njegovo putovanje u Pariz nemamo nikakvih drugih referenci. v. Collet, S.D., *op. cit.*, str. 211.

<sup>135</sup> Odmah po dolasku u London dogovorio je posjet Bristolu na poziv gospođice Kiddell i gospođice Castle, koje su stanovale na imanju u Stapleton Groveu (potonja je bila štićenica dr. Carpentera i baštinica imanja). Za boravka u Londonu održavao je redovitu korespondenciju sa gospođicama koja je u cijelosti dokumentirana u knjizi M. Carpenter *“The last days in England of Rajah Ram Mohun Roy”* str. 102 – 112., v. Carpenter, M., *op. cit.* str.102.

nikada nećemo saznati jer je samo nekoliko tjedana nakon dolaska u Bristol Roy obolio od vrućice te nakon desetak dana i umro. Pružena mu je najbolja moguća medicinska njega no bolest je uznapredovala te je Roy umro u noći 27. rujna 1833. godine. Dr. Estlin, prijatelj i njegov liječnik u njegovim zadnjim danima, opisao je u svom dnevniku svu veličanstvenost i tugu tog trenutka: *“Petak, dvadesetsedmi – Radžino stanje se pogoršavalo iz minute u minutu, disanje sve brže i otežano, puls usporen. Pomicao je pomalo desnu ruku, lijevu manje, nekoliko sati prije smrti. Bila je prekrasna noć obasjana mjesecom; s jedne strane prozora, gospodin Hare, gospođica Kiddell i ja gledali smo miran ladanjski noćni krajolik; s druge strane, ovaj veličanstveni čovjek je umirao.”*<sup>136</sup> Obdukcijom je utvrđeno da je Roy umro od vrućice “koja je izazvala potpunu onemoćalost vitalnih organa i bila popraćena upalom mozga.”<sup>137</sup> U zadnjim danima svoje bolesti dane je provodio u molitvi i okružen najvećom mogućom skrbi i pažnjom svojih domaćina.

Rām Mohan Roy je prema vlastitim željama pokopan na zemlji koja “(...) će, ukoliko umre u Engleskoj, biti kupljena za njegov ukop, a na njoj će biti izgrađena kućica za neku siromašnu plemenitu osobu koja će se brinuti o njoj.” Htio je izbjeći bilo kakve neugodnosti koje bi njegova obitelj u Indiji mogla imati oko nasljedstva ukoliko bi bio pokopan na groblju ili po kršćanskoj tradiciji. Stoga je njegov pogreb, dana 18. listopada 1833. godine, održan uz prisustvo najbližih engleskih prijatelja, bez mise, bez govora, u tišini, na imanju u Stapleton Groveu, na kojem je gospođica Castle darovala mjesto za njegov ukop. Deset godina nakon njegove smrti Dwarkanāth Tāgore stigao je u Englesku kako bi odao počast svom uvaženom prijatelju te preselio njegove posmrtno ostatke sa imanja, koje više nije bilo u vlasništvu gospođice Castle, na groblje Arno’s Vale nadomak Bristola, gdje mu je podignut i veličanstven spomenik, koji je postao mjesto štovanja za brojne hodočasnike i štovatelje. 1872. godine na grob je uklesana ploča s epitafom:

*“Beneath this stone rest the remains of*

*Raja Rammohun Roy Bahadoor.*

<sup>136</sup> v. Carpenter, M., *op. cit.*, str. 128.

<sup>137</sup> v. Carpenter, M., *op. cit.*, str. 130.

*A conscientious and steadfast believer in the unity of the Godhead;*

*He consecrated his life with entire devotion to the  
worship of the Divine Spirit alone.*

*To great natural talents, he united through mastery of many languages  
and distinguished himself as one of the greatest scholars of his day.*

*His unwearied labour to promote the social, moral and physical condition  
of the people of India, his earnest endeavours to suppress idolatry and the rite of  
suttee and his constant zealous advocacy of whatever tended to advance the glory of  
God and the welfare of man live in the grateful remembrance of his countrymen."*

*This tablet*

*records the sorrow and pride with which his memory is cherished by his descendants.*

*He was born in Radhanagore, in Bengal, in 1774,  
and died at Bristol, September 27<sup>th</sup>, 1833."*

## 6. ZAKLJUČAK

Rām Mohan Roy stoji na pragu novog doba u indijskoj povijesti – modernog doba.

Spajajući izvornu indijsku tradiciju i kulturu sa modernim svjetskim dostignućima, želio je “stvoriti” društvo temeljeno na principima jednakosti, tolerancije i razuma.

Njegova osnovna karakteristika bila je ljubav prema čovjeku bez obzira na njegovu vjersku, rodnu ili klasnu pripadnost, te ljubav prema jednom jedinstvenom Bogu. Jedinstvo i jednakost svih ljudi Indije nastojao je postići inicirajući brojne društvene i vjerske promjene. Asimilirajući ono najbolje od islama, kršćanstva i hinduizma, u kombinaciji sa racionalizmom i humanizmom, pokušao je stvoriti novu vjeru, svojevrsni “reformirani hinduizam”. Prema istim principima trudio se osvijestiti sunarodnjake o “nečistoćama” koje su se proširile njihovim društvom u ime običaja i tradicije. Ključ svega bio je monoteizam temeljen na razumu, nasuprot iracionalnom praznovjerju i politeizmu i nadasve idolopoklonstvu, koji su bili razlog razjedinjenosti, siromaštva i izolacije.

Rām Mohan Roy prvi je Indijac koji je uspio “probuditi” naciju iz srednjevjekovnih misli i navika uvodeći nove ideje koje su kasnije potakle razvoj promjena koje su u povijesti poznate kao renesansa devetnaestog stoljeća.

Od prvih spoznaja o jedinstvu Božanske osobe i kritike idolopoklonstva i politeizma, preko kritike pogubnih obreda i običaja kao što su *satī*, poligamija, dječji brakovi i sva ostala zla proizašla iz kastinskog sustava, sve do obrazovnih i vjerskih reformi koje su ga nagnale da razmišlja svijetu kao svojoj domovini, i potakle ga i na posljednje putovanje života. Bio je prvi brahman koji je stigao na englesko tlo i bio primljen kod engleskog kralja, te odagnao sve predrasude koje su do tada vladale o dalekoj i mističnoj zemlji na istoku. Roy je povezo Istok i Zapad, približio mističnost hinduizma zapadnjacima a moralnost kršćanstva istočnjacima. Želja mu je bila otputovati u Ameriku i susresti se sa američkim unitaristima, no iznenadna smrt u Engleskoj zaustavila je sve njegove nade i napore u povezivanju Amerike i Engleske sa Indijom.

Njegova ideja o jedinstvenoj indijskoj naciji realizirana je nekoliko desetljeća kasnije u velikom Pokretu za nezavisnost.

Rām Mohan Roy ostat će zabilježen u indijskoj povijesti kao začetnik svih značajnih promjena koje su se poslije njega pokrenule i dovele Indiju do samostalnosti i nezavisnosti.

Ideje i vizije Rāma Mohana Roya o jedinstvu, toleranciji, ljubavi i vjeri jednako su aktualne i teško dostižne i danas, gotovo dvjesto godina nakon njegove smrti.

## LITERATURA:

- Adam, W., *A Lecture on the Life and Labours of Rammohun Roy*, Sadharan Brahma Samaj, Calcutta, 1977.  
URL: <http://archive.org/stream/alectureonlifea00adamgoog#page/n13/mode/2up>
- Basham, A.L., *A Cultural History of India*, Oxford University Press, Delhi, 1989.
- Bishop, D. H., *Thinkers of the Indian Renaissance*, New Age International Publishers, New Delhi, 1998. // URL: <http://books.google.hr/books?id=sGXRtaQklagC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Bradley-Birt, F. B., *Twelve Men of Bengal in the Nineteenth Century*, S. K. Lahiri & co., Calcutta, 1874. // URL: <http://archive.org/stream/twelvemenoofbenga00bradiala#page/n3/mode/2up>
- Carpenter, M., *The Last Days in England of the Rajah Rammohun Roy*, E.T. Whitfield, London, 1875. // URL: <http://archive.org/stream/lastdaysinenglan00carpuoft#page/n7/mode/2up>
- Chaurasia, R. Sh., *History of Modern India: 1707. A.D. to up to 2000 A.D.*, Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi, 2002.  
URL: [http://books.google.hr/books?id=MS\\_jrForJOoC&printsec=frontcover&dq=history+of+modern+india&hl=hr&sa=X&ei=FSjcUYfwIIGm4ATt7IH4DA&ved=0CEQQuwUwAzgK](http://books.google.hr/books?id=MS_jrForJOoC&printsec=frontcover&dq=history+of+modern+india&hl=hr&sa=X&ei=FSjcUYfwIIGm4ATt7IH4DA&ved=0CEQQuwUwAzgK)
- Collet, S. D., *The Life and Letters of Raja Rammohun Roy*, R. Cambay & co. Private Ltd., Calcutta, 1914.  
URL: <http://archive.org/stream/lifelettersofraj00collrich#page/vi/mode/2up>



- Ghose, J. Ch. ed., *The English Works of Raja Rammohun Roy*, Srikanta Roy, Calcutta, 1901.  
URL: <http://archive.org/stream/englishworksraj00roygoog#page/n9/mode/2up>
- James, L., *Raj: The making and unmaking of British India*, Abacus, London, 1992.
- Killingley, D., *Rammohun Roy in Hindu and Christian tradition: The Teape lectures 1990*, Grevatt & Grevatt, Newcastle upon Tyne, 1993.
- Kopf, D., *The Brahma Samaj and the Shaping of the Modern Indian Mind*, Princeton University Press, 1979.  
URL: [http://books.google.hr/books?id=IUcY\\_IRKDHQC&printsec=frontcover&dq=kopf,+david&hl=en&ei=HYcRTs28J8H\\_gbi9p31Dw&sa=X&oi=book\\_result&ct=result&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://books.google.hr/books?id=IUcY_IRKDHQC&printsec=frontcover&dq=kopf,+david&hl=en&ei=HYcRTs28J8H_gbi9p31Dw&sa=X&oi=book_result&ct=result&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Kopf, D., *British Orientalism and the Bengal Renaissance*, Cambridge University Press, London, 1969.  
URL: <http://books.google.hr/books?id=7ovyXFr0RoYC&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false>
- Majumdar, R. C., *The History and Culture of the Indian people, Vol. 9.1, British Paramountcy and Indian Renaissance*, Bharatiya vidya bhavan, Bombay, 1963.
- McLeod, J., *The History of India*, Greenwood Press, Westport, Conn., 2002.
- Metcalf, B. D., i Metcalf, T. R., *A Concise History of India*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

- Mitra, S.S., *Bengal's Renaissance*, Academic Publishers, Kolkata, 2001.  
URL:<http://books.google.hr/books?id=WPFEBY9YEAQC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
- Monier-Williams, M., *A Sanskrit-English Dictionary*, Motilal Banarsidas Publishers, Delhi, 1999.
- Ray, S., *Bengal Renaissance: The First Phase*, Minerva Associates, Calcutta, 2000.
- Sanyal, S., *The Indian Renaissance: India's Rise After A Thousand Years of Decline*, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., London, 2008.
- Sarkar, H. Ch., *Rammohun Roy, the Father of Modern India*, Sreemati Sakuntala Rao, M.A., Calcutta, 1910.  
URL: <http://archive.org/stream/rammohunroyfathe00sarkrich#page/n1/mode/2up>
- Spear, P., *A History of India: vol. 2.*, Penguin Books, Harmondsworth, 1992.
- Upadhyaya, P., *Social, Political, Economic and Educational Ideas of Raja Ram Mohan Roy*, Mittal Publications, New Delhi, 1990.  
URL:[http://books.google.hr/books?id=48I5zYEGSXUC&printsec=frontcover&hl=hr&source=gbs\\_ge\\_summary\\_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](http://books.google.hr/books?id=48I5zYEGSXUC&printsec=frontcover&hl=hr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)

## IZVORI S INTERNETA:

- URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/407089/nawab>.
- URL: [www.britannica.com/EBchecked/topic/655661/zamindar](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655661/zamindar).
- URL: <http://www.thefreedictionary.com/Brahmoism>.
- URL: [http://www.banglapedia.org/HT/B\\_0418.HTM](http://www.banglapedia.org/HT/B_0418.HTM)
- URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/choga>

## PRILOZI

## I. KRONOLOŠKI POPIS DJELA RĀMA MOHANA ROYA\*:

- 1803 or 1804. Tuhfatul Muwahhidin, or a Gift to Deists. Murshidabad.  
Translated into English by Moulavi Obaidullah El Obaide, Calcutta, 1884.
1815. Translation into Bengali of the Vedanta Sutra.
1816. Abridgement of the Vedant.
1816. Translation into English and Bengali of the Kena and Isha Upanishads.
1817. Translation into English and Bengali of the Katha, Munduk and Mandukya Upanishads.
1817. A Defence of Hindu Theism. Parts I. and II.
1818. A Conference between an Advocate for, and an Opponent of, the practice of Burning Widows alive.
1820. A Second Conference.
1820. The Precepts of Jesus : the guide to peace and happiness : extracted from the Books of the New Testament ascribed to the Four Evangelists.
1820. An appeal' to the Christian Public in defence of the Precepts of Jesus.
1821. A Second Appeal.
1821. Brahminical Magazine, I., II and III.
1821. Sambad Kaumudi.
1822. Mirat-ul-Akhbar.
1822. Brief Remarks on Ancient Female Rights.
1822. Answers to Four Questions.
1823. Third and Final Appeal to the Christian Public.
1823. Memorial against Government Press Order of March, 14.
1823. Ram Dass's papers.
1823. Brahminical Magazine, No. IV.
1823. Humble Suggestions to his Countrymen who believe in One God.

1823.            Medicine for the Sick (in Bengali).
1823.            Letter on English Education.
1824.            Prospects of Christianity.
1824.            Appeal for Famine-Smitten Natives in South Deccan.
1825.            Different Modes of Worship.
1826.            Bengali Grammar in the English Language.
1827.            Divine Worship by means of the Gayuttri.
1827.            Answer of an Hindu to the question : Why do you frequent a  
Unitarian place of worship ?
1829.            Religious Instructions founded on Sacred Authorities.
1830.            Trust Deed of Brahmo Samaj.
1830.            Address to Lord William Bentinck on the Abolition of Suttee.
1830.            Abstract of the Arguments regarding the Burning of Widows  
considered as a Religious Rite.
1830.            The Rights of Hindus over Ancestral Property according to the  
Law of Bengal.
1831.            Revenue System of India.
1831.            Questions and Answers on the Judicial System of India.
1831.            Additional Queries respecting the Condition of India.
1832.            Remarks on Settlement in India by Europeans.

\*Popis preuzet iz knjige Collet, S.D., *The life and letters of Raja Rammohun Roy*, str. 279.

II. PJESME RĀMA MOHANA ROYA\*

(Prijevod jedne pjesme R. M. Roy a s bengalskog, prijevod: A. Tosh)

Think of that final day on Earth,  
Appalling thought !  
When friends and neighbours all will speak,  
But thou wilt not.  
When with thy wife and little babes,  
To thee so dear,  
To part shall sure thy bosom rack  
With pain severe.  
When piercing eyes their strength shall lose,  
The pulse be still,  
The vital warmth for ever fled,  
The limbs be chill.  
Thy friends shall mourn, thy friends shall weep  
Most bitterly ;  
And for thy hoards of cherished wealth  
Anxious thou'lt be.  
Then, yet be wise, thy pride abjure,  
Thyself resign  
To that Eternal Source of Truth  
His Will Divine !

Meditate on the Only One  
Who pervades land, water, and air,  
Who has created this Universe of which there is no bound.  
He knows all, but none can know Him.  
He is Lord of Lords, the God of Gods, and the Master of Masters:  
Let us know this Adorable One.

A Thing that surpasses speech,  
How can it be described in words?  
Of Him the Universe is a Shadow :  
He is without likeness as the Scriptures declare :  
Where can we find His likeness ?  
If thou wouldst know, meditate with singleness of mind.  
Then thou shalt attain true knowledge, and shalt be free from error.  
I know no other way.

\* Preuzeto iz: Collet, S.D., *Life and Letters of Rajah Rammohun Roy*, str. 139-140.

III. PJESME U ČAST RĀMA MOHANA ROYA\*\*

THE INTERMENT  
OF  
THE RAJAH RAMMOHUN ROY,  
AT STAPLETON GROVE.

by Miss Dale.

No VOICE, no whisper broke the deep repose,  
When to the earth that sacred dust was given;  
All silently the sacrifice arose  
From kindling hearts, in one pure flame, to Heaven.  
Pure from the sun of lighteousness it came  
Upon those hearts. Language, to common thought  
Interpreter, had dimmed that holy flame;  
Or, with the prism's power, to sight had brought  
The varying hues which human frailty throws  
O'er things divine. Oh! never more misplaced,  
Than at that grave where narrow hounds inclose  
Him, whose diffusive love had all mankind embraced.

STAPLETON GROVE.  
THE RAJAH'S TOMB.

by Miss Acland.

This is the spot! There needs no sculptured line;  
No column marks the Rajah's lonely tomb:  
But shadowing elms their drooping boughs incline,  
And shroud his cold remains in sacred gloom.  
Yes; far from Ganges' consecrated wave,  
Beneath our pallid groves, and northern skies,  
A stranger's hand hath laid thee in thy grave,  
And strangers' tears have wept thine obsequies.



A stranger ? No; thy  
" caste" was human kind ;  
Thy home—wherever Freedom's beacon shone;  
And England's noblest hearts exulting shrined  
The turband offspring of a burning zone.  
Pure generous mind ! all that was just and true,—  
All that was lovely, holiest, brightest, best—  
Banded thy soul of eloquence anew.  
And woke responsive chords in every breast.  
Sons of the western main around thee huns:  
While Indian lips unfolded Freedom's laws,  
And grateful woman heard the Brahmin's tongue  
Proclaim her worth, and plead her widowed cause.  
Ah ! why did Fortune dash, with bitter doom.  
That cup of high communion from thine hand,  
And scatter, darkly withering o'er the tomb,  
The blessings gathered for thy native land ?

Be hushed our murmurs ! He whose voice had won  
Thee, heav'n hound trav'ler, forth from Pagan night,  
In mercy called the trusting spirit on,  
And hade it dwell with Uncreated Light.  
Perchance when o'er thy loyed paternal hower,  
The Sun of Eighteousness shall healing rise,—  
When India's children feel his noon-day power,  
And mingle all in Christian sympathies,—  
Hither their pilgrim footsteps duly hound,  
With fervent zeal, these hallowed haunts shall trace.  
And sweetly solemn tears hedew the ground  
Where sleeps the friend and prophet of their race!

A HYMN,  
SUNG AT FINSEURY CHAPEL, MOORFIELDS, AFTER A FUNERAL SERMON

BY the Rev. W. J. Fox,

By HARRIET M A R T I X E A U .

Music by Miss Flower.

No faithless tears, O God ! we shed

For him who, to Thine altars led,

A swallow from a distant clime,

Found rest beneath the cherubim;

In Thee he rests from toil and pain,

O Father ! hear our true Amen.

No faithless tears ! Led forth by Thee,

Meek pilgrim to the sepulchre.

For him Thy truth from day to day.

Sprang up and blossomed by the way;

Shalt Thou not claim Thine own again ?

O bend to hear our deep Amen!

No faithless tears ! Though many dream

To see his face by Ganges' stream;

Though thousands wait on many a shore,

Tho voice that shall be heard no more;

O, breathe Thy Peace amid their pain,

And hear Thy children's loud Amen!

SONNET  
ON THE MEMORY  
OF  
THE RAJAH RAMMOHUN ROY.  
When from afar we saw thy burning light  
Rise gloriously o'er India's darkened shore,  
In spirit we rejoiced ; and then still more  
Rose high our admiration and delight,  
When, steadfast to pursue thy course aright,  
We saw thee brave fierce persecution's power.—  
As yet we knew thee not,—but that blest hour  
Which first disclosed thee to our longing sight,  
Awakened in us deepest Christian love,  
And told us thou hadst sat at Jesus' feet.  
But now a glowing halo from above  
Circles our thoughts of thee, when to the seat  
Of mercy, rapt in ardent prayer, we come,  
" Our Father! lead Thy wandering children home!"

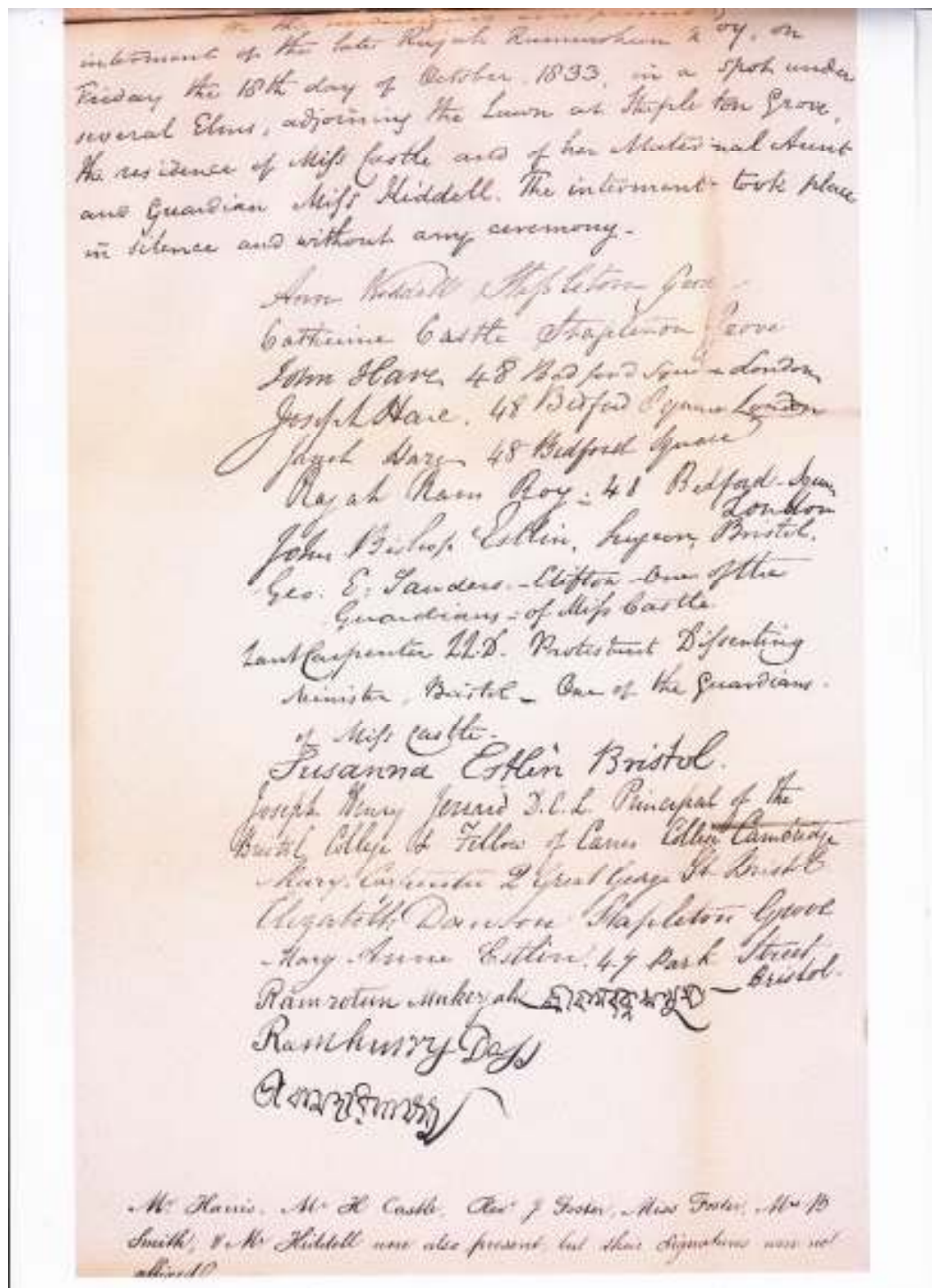
M. C.

Bristol,

Sunday, October 27<sup>th</sup> 1833.

\*\* Carpenter, M., *The last days in England of the Rajah Rammohun Roy*, str.156-159.

## IV. DOKUMENT O UKOPU RĀMA MOHANA ROYA



(Preuzeto iz knjige Carpenter, M., *The last days in England of the Rajah Rammohun Roy*, str.  
130., sa <http://archive.org/stream/lastdaysinenglan00carpuoft#page/130/mode/2up>)

SLIKE

Slika 1.



**Spomenik Rāmu Mohanu Royu u Bristolu, Engleska**

(Preuzeto sa: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ram\\_Mohan\\_Roy.JPG](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ram_Mohan_Roy.JPG))

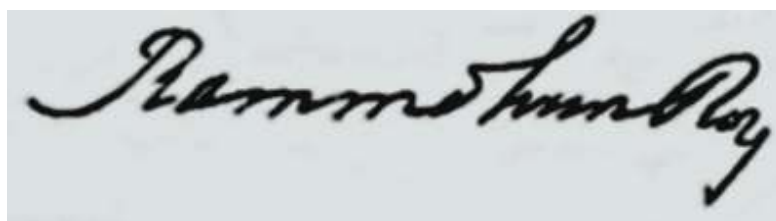
Slika 2.



**Bista u Raja Rammohun Roy Memorial Museum u Calcutti**

(Preuzeto sa: <http://www.rammohunmemorialmuseum.co.in/>)

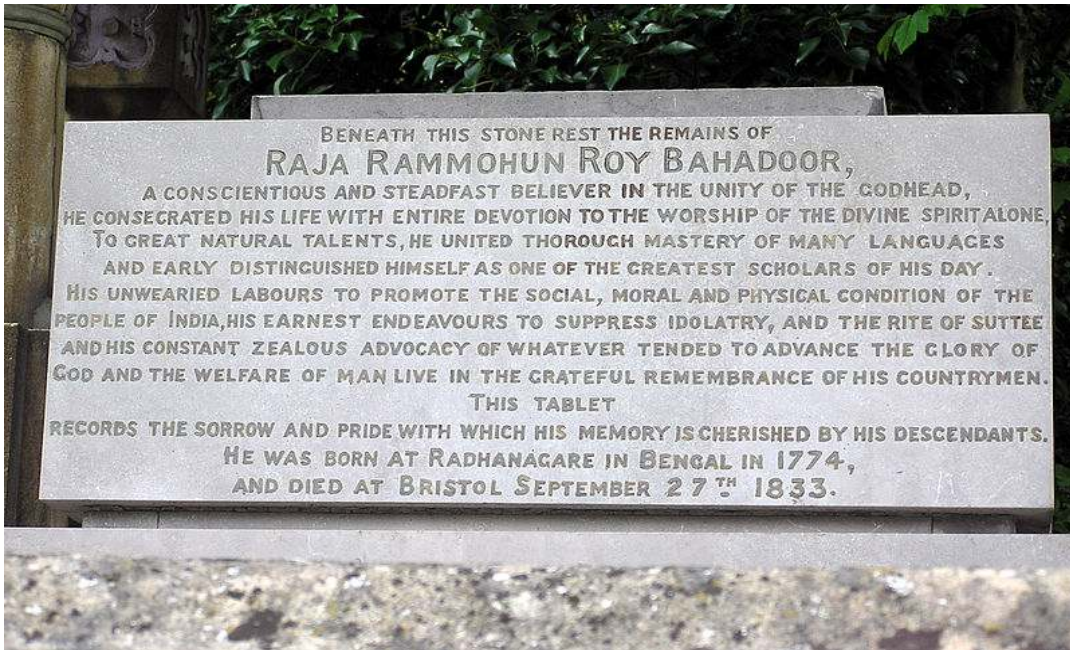
Slika 3.



**Potpis Rama Mohana Roya**

(Preuzeto sa: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ram\\_Mohan\\_Roy\\_Signature.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ram_Mohan_Roy_Signature.jpg))

Slika 4.

**Epitaf na nadgrobnoj ploči na grobu Rāma Mohana Roya na groblju Arno's Vale u Bristolu**

(Preuzeto sa: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Arnosvale.indian.notice.arp.jpg>)

Slika 5.

**Nadgrobni spomenik na grobu Rāma Mohana Roya na Arno's Valeu u Bristolu**

(Preuzeto sa: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Arnosvale.indian.grave.arp.jpg>)